

Refleksje

Zachodniopomorski

Miesięcznik Oświatowy

ukazuje się od 1991 roku

2007
Grudzień

EWALUACJA

W NADZORZE PEDAGOGICZNYM

Od Redakcji

W związku ze zbliżającymi się Świątami Bożego Narodzenia oraz nadchodzącym Nowym Rokiem 2008 życzę Dyrektorom szkół, Nauczycielom, Uczniom i ich rodzinom, by Świąta wypełnione były radością, miłością, by przyniosły wyciszenie i odpoczynek. Niech przy świątecznym stole nie zabraknie światła i ciepłej rodzinnej atmosfery.

Życzę, by Nowy Rok spełnił wszelkie marzenia, był pełen optymizmu, wiary, szczęścia i powodzenia, niech będzie rokiem pokoju i realizacji zarówno osobistych, jak i zawodowych zamierzeń.

Życzę wszystkim ludzkiej życzliwości i nadziei.

Maciej Kopec

Zachodniopomorski Kurator Oświaty

W tym szczególnym czasie Bożego Narodzenia, gdy spełniają się marzenia, świat wydaje się piękniejszy, a domy wypełnia zapach igliwia, wanilii i cynamonu, życzymy Państwu ciepłych i radosnych chwil w gronie najbliższych.

Niech te najpiękniejsze w roku dni upłyną w atmosferze prawdziwego święta. Niech słowa kolędy przywrócą wiarę w bliźnich i zaufanie do nich.

Niech serca wypełni nadzieja na realizację marzeń i planów. Niech ten czas będzie okazją do ucieczki od codziennego zgiełku.

Niech Nowy 2008 Rok przyniesie Państwu takie zmiany, aby praca była źródłem prawdziwej satysfakcji...

Urszula Pańska

Dyrektor Centrum Doradztwa
i Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie

Wydawca: Centrum Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie, Kuratorium Oświaty w Szczecinie.

Redakcja: 71-421 Szczecin, al. Wyzwolenia 105, tel. 422-52-21 w. 134, e-mail: refleksje@cdidn.edu.pl, informacja@kuratorium.szczecin.pl; www.cdidn.edu.pl.

Redaktor naczelny: Katarzyna Krysztofiak. *Z-ca red. naczelnego:* Karolina Pietroczyk-Rapkiewicz. *Sekretarz redakcji:* Katarzyna Kryszczuk-Mańkowska.

Opracowanie językowe i korekta: Anna Malinowska. *Opracowanie graficzne, techniczne, skład i łamanie:* Radosław Józwiak. *Druk:* Poligrafia CDiDN.

Redakcja zastrzega sobie prawo redagowania i skracania tekstów oraz zmiany ich tytułów. Nie zwraca tekstów niezamówionych.

Spis treści

AKTUALNOŚCI 4

WYWIAD

- Karolina Pietrocuk-Rapkiewicz*
Ewaluacja podnosi jakość, efektywność i skuteczność działania. Rozmowa z Zachodniopomorskim Wicekuratorem Oświaty Katarzyną Koszewską 5

EDUKACJA W REGIONIE

- Agata Markowicz-Szarejko*
Samoewaluacja nadzoru 6
- Katarzyna Parszewska*
Małgorzata Makowska
Nadzór pedagogiczny a autonomia szkoły 7

REFLEKSJE OŚWIATOWE

- Ryszard Syroka*
Krzysztof Komorowski
Pod stałą kontrolą 9
- Hanna Guzik*
Dla wniosków, a nie dla sztuki 11
- Krystyna Bugajna*
Dlaczego warto?
Rozważania o korzyściach nadzoru pedagogicznego pełnionego przez dyrektora szkoły 13
- Augustyn Okoński*
Po co dokonujemy ewaluacji? 15
- Mirosław Krężel*
Ewaluacja działań wychowawczych i profilaktycznych w szkole/placówce oświatowej (I)
Cele ewaluacji 17
- Ewa Wika*
Zastosowania ewaluacji
Ewaluacja wewnątrzszkolnego systemu oceniania
Ewaluacja w ośrodku doskonalenia 19
20
- Katarzyna Krysztofiak*
Nie przechowalnia 21

FUNDUSZE DLA OŚWIATY

- Andrzej Smoliński*
Dlaczego chcemy realizować projekt? 22

PRAWO OŚWIATOWE 23

WARTO PRZECZYTAĆ 24

W CDiDN-ie 26

- Jolanta Zorga-Pieńkos*
Wiejskie Ogniska Przedszkolne 26
- Maria J. Winiarz*
Stowarzyszenie zaprasza 27
- Zaczyna iskrzyć...
Kampania edukacyjna „Światło dla oświaty” 28
- Nieodpłatne formy doskonalenia 29

ROZMAITOŚCI 30

OŚWIATOWE PREZENTACJE

- Magiczne miejsca na Kurkowej
Liceum Plastyczne w Szczecinie im. Constantina Brancusi

Ewaluacji mogą podlegać wszelkie, mniej lub bardziej rozbudowane działania szkoły, takie jak: plan nadzoru pedagogicznego dyrektora szkoły, programy poprawy efektywności kształcenia, programy antynarkotykowe, programy przeciw przemocy i inne. Ewaluacja ma bardzo duże znaczenie, gdyż pozwala na świadome powtórzenie sukcesu lub wskazuje działania, które powinny być udoskonalone podczas realizacji kolejnych projektów, programów edukacyjnych. Mówiąc krótko, jest narzędziem podnoszenia jakości, efektywności i skuteczności działania. Pod warunkiem, iż proces ewaluacyjny zostanie dobrze zaprojektowany i przeprowadzony, a wyniki wykorzystane.

Ewaluacja podnosi jakość, efektywność i skuteczność działania (str. 5)

Z prawnego punktu widzenia nadzór stanowią dopuszczone prawnie formy ingerencji w stosunku do podległego aparatu. W tym rozumieniu nadzorem pedagogicznym jest suma przewidzianych prawnie form ingerowania przez nadrzędne władze oświatowe w organizację i funkcjonowanie szkół i placówek w zakresie ich podstawowych działań. Co jednak różni nadzór pedagogiczny od innych form nadzoru administracyjnego sprawowanego przez państwo? Różnica ta wyraża się w dopuszczeniu i zespoleniu ze sobą dwóch różnych kryteriów ocen: legalności (zgodności z prawem) oraz pedagogicznej celowości (...).

Nadzór pedagogiczny a autonomia szkoły (str. 7)

Ewaluacja w oświacie to ocena przydatności i skuteczności podejmowanych działań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych w odniesieniu do założonych celów, służąca doskonaleniu tych działań. Ewaluacja nadzoru pedagogicznego jest rozumiana jako systematyczne zbieranie informacji dotyczących działań, charakterystyki i efektów procesu edukacyjnego w celu jego oceny, poprawy jego skuteczności lub wsparcia procesu decyzyjnego dotyczącego przyszłego programowania działań. Jawi się więc jako szansa na uzyskanie wiedzy o przebiegu poziomu procesu kształcenia i wychowania, co w rezultacie przyczyni się do podwyższenia jego jakości.

Dla wniosków, a nie dla sztuki (str. 11)

Przystępując więc do wykonania w szkole/placówce zadania zapisanego w programie wychowawczym lub szkolnym programie profilaktyki pod hasłem „ewaluacja”, nie można się ograniczyć jedynie do wymienienia zrealizowanych w czasie roku szkolnego – w określonym obszarze pracy szkoły – działań wychowawczych i profilaktycznych. Powinno się pojawić w tym momencie wartościowanie, ocena podejmowanych działań oraz badanie ich skuteczności.

Cele ewaluacji (str. 17)

EUROPEJSKI FESTIWAL

9 listopada w Zachodniopomorskim Centrum Edukacyjnym odbył się trzeci festiwal programu „Uczenie się przez całe życie”. Organizatorzy – Kuratorium Oświaty w Szczecinie i Zachodniopomorskie Centrum Edukacyjne – zaprosili przedstawicieli dwustu placówek oświatowych z województwa zachodniopomorskiego, biorących udział w realizacji programów edukacyjnych Unii Europejskiej, promujących międzynarodową współpracę szkół.

ZS Nr 8 w Szczecinie prezentował swój dorobek w klimacie z epoki patrona

– Unia Europejska dała nam nowe możliwości. Od nas zależy, jak je wykorzystamy – powiedziała wicekurator Katarzyna Koszewska, witając zgromadzonych gości. Temat ten został podjęty przez Lilianę Budkowską z Narodowej Agencji Programu „Uczenie się przez całe życie”, która zwróciła uwagę na największy udział polskich szkół wśród wszystkich krajów europejskich w projektach z Programu Comenius – przy współpracy polskich instytucji edukacyjnych realizowano aż 780 projektów tego typu.

Podczas festiwalu uczniowie dzielili się swoimi wrażeniami i doświadczeniami nabytymi podczas projektów realizowanych w ramach programów Comenius, Grundvig, Leonardo da Vinci oraz eTwinning. Wystawiali stoiska z multimediami, samodzielnie wykonanymi produktami. Szkoła Podstawowa

nr 2 w Chojnie zaprezentowała prace plastyczne wykonane różnorodną techniką przez rówieśników z Polski, Czech i Estonii. Zwiedzających zachwyciły również rzeźby uczniów Szkoły Podstawowej nr 1 w Międzyzdrojach – rezultat współpracy m.in. z partnerem z Wysp Kanaryjskich. Aktywnie działające na arenie międzynarodowej Gimnazjum nr 7 w Koszalinie podkreślało zalety partnerstwa ze szkołą niemiecką i partnerem tureckim. Uwagę zebranych przyciągały także wyróżniające się stoiska Zespołu Szkół nr 8 oraz Zespołów

podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych z regionu województwa zachodniopomorskiego. Celem projektu jest uatrakcyjnienie lekcji wiedzy o społeczeństwie, przekazanie uczniom podstawowej wiedzy na temat województwa zachodniopomorskiego oraz zapoznanie ich ze strukturą i działalnością samorządu wojewódzkiego. „Lekcja samorządowa” składa się z dwóch mini-wykładów, które prowadzą radni województwa w sali plenarnej.

W pierwszej z cyklu „lekcji samorządowej” udział wzięli uczniowie klas III Gimnazjum nr 35 z Zespołu Szkół nr 12 w Szczecinie, a poprowadził ją Norbert Obrycki, Marszałek Województwa Zachodniopomorskiego, i Michał Łuczak, Przewodniczący Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego. Na koniec spotkania uczniowie zwiedzili siedzibę Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego i otrzymali świadectwo uczestniczenia w lekcji, a bibliotece szkolnej przekazano albumy o województwie oraz pamiątkowe zdjęcie ze spotkania.

Szkoły zainteresowane udziałem w projekcie proszone są o kontakt z Urzędem Marszałkowskim.

PAPIESKIE DROGOWSKAZY

Katedra Dydaktyki i Edukacji Szkolnej w Instytucie Pedagogiki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II organizuje konkurs na pracę pisemną pt.: „Wymagam od siebie, mimo że inni ode mnie nie wymagają”. W konkursie mogą wziąć udział uczniowie szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. Prace w formie wydruku komputerowego wraz z dyskietką lub płytą oraz kartą informacyjną (w załączniku) należy nadesłać do 5 stycznia 2008 r. na adres Katedry.

Katolicki Uniwersytet Lubelski

Jana Pawła II

Aleje Raławickie 14, 20-950 Lublin

Katedra Dydaktyki i Edukacji Szkolnej
Instytut Pedagogiki

Najlepsze prace zostaną wydrukowane w formie książki pt.: „Młodość jakiej nie znamy”. Seria C – „Wymagam od siebie, mimo że inni ode mnie nie wymagają”. Dotychczas ukazały się dwie serie książki: A – „Moją młodość buduję potęgą dobra”, B – „W młodzińskim życiu mam swoje Westerplatte i bardzo go bronię”.

opr. kpr

Szkół Ponadgimnazjalnych w Chojnie. Warto podkreślić, że Zachodniopomorskie Centrum Edukacyjne oraz Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym „Koło” mogły się pochwalić projektami z Programu Grundtvig, skierowanymi do uczących się osób dorosłych.

Obecność na festiwalu szkół zainteresowanych rozpoczęciem współpracy międzynarodowej potwierdziła znacznie udziału w projektach unijnych dla promocji placówek oświatowych.

LEKCJA SAMORZĄDNOŚCI

14 listopada odbyła się uroczysta inauguracja projektu „Twój regionalny parlament. Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego. Lekcje samorządowe”, skierowana do uczniów szkół

W polskim systemie kształcenia coraz bardziej upowszechniają się różnorodne działania określane jako ewaluacja. Czym zatem jest ewaluacja?

Istnieje wiele definicji ewaluacji. Dla mnie to ocena przydatności i skuteczności podejmowanych działań dydaktycznych, wychowawczych, opiekuńczych i organizacyjnych w odniesieniu do zakładanych celów służąca doskonaleniu tych działań. Ewaluacja ma charakter praktyczny i dotyczy określonego fragmentu działania organizacji, planu lub projektu. Bowiem jej celem są odpowiedzi na pytania: Jak można daną rzecz zrobić lepiej? W jakim stopniu zostały osiągnięte założone cele i efekty?

Czyli ewaluacja powinna służyć podnoszeniu jakości pracy szkół.

Oczywiście. Ewaluacji mogą podlegać wszelkie, mniej lub bardziej rozbudowane działania szkoły, takie jak: plan nadzoru pedagogicznego dyrektora szkoły, programy poprawy efektywności kształcenia, programy antynarkotykowe, programy przeciw przemocy i inne. Ewaluacja ma bardzo duże znaczenie, gdyż pozwala na świadome powtórzenie sukcesu lub wskazuje działania, które powinny być udoskonalone podczas realizacji kolejnych projektów, programów edukacyjnych. Mówiąc krótko, jest narzędziem podnoszenia jakości, efektywności i skuteczności działania. Pod warunkiem, iż proces ewaluacyjny zostanie dobrze zaprojektowany i przeprowadzony, a wyniki wykorzystane.

W jakim momencie przedsięwzięcia powinna odbywać się ewaluacja?

Ewaluację można przeprowadzać zarówno na etapie przygotowywania przedsięwzięcia, projektu, w jego trakcie, jak i po zakończeniu. Stąd też mamy rozróżnienie na ewaluację formatywną i konkluzywną. Formatywna, prowadzona w trakcie działań, przynosi informacje pozwalające na korektę i dostosowanie działań do zmieniających się okoliczności. Ten rodzaj ewaluacji cechuje ukierunkowanie uwagi na doświadczenia, oczekiwania, możliwości, problemy osób będących uczestnikami programu, na to, co stoi na przeszkodzie we wdrażaniu przyjętych rozwiązań, jakie są najlepsze sposoby usunięcia przeszkód, w jakim stopniu projekt powinien być zmodyfikowany, co stanowi największą wartość projektu itd. Ewaluacja konkluzywna polega na badaniu efektywności i jakości działań po ich zakończeniu.

Ewaluacja podnosi jakość, efektywność i skuteczność działania

z Zachodniopomorskim Wicekuratorem Oświaty Katarzyną Koszewską rozmawia Karolina Pietroczyk-Rapkiewicz

Ewaluacja konkluzywna jest tą, którą się powszechnie utożsamia z pojęciem ewaluacji. Przynosi ona informacje o końcowych efektach działań, np. zmianie świadomości, zaistnieniu pożądanych zjawisk, zaniknięciu niepożądanych, stopniu wdrożenia przyjętych rozwiązań. Uzupełnienie stanowi ewaluacja typu *front-end*, a więc badania wykonywane przed rozpoczęciem i po zakończeniu programu. Pozwala na oszacowanie efektów „netto” wdrażanego programu oraz precyzyjnie określa związku między zmianą, jaka się dokonała, a działaniem programu. Badanie takie obejmuje także analizę potrzeb.

Skoro ewaluacja jest narzędziem podnoszenia jakości pracy szkół, czy uważa Pani, że dyrektorzy, nauczyciele po nie sięgają?

Muszą po nie sięgać, gdyż ewaluacja jest głównym elementem wszelkich programów edukacyjnych, projektów, wniosków o dotacje, a ponadto pozwala na refleksję nad tym, co i po co robimy. Podam prosty przykład. W każdej szkole dokonywana jest analiza i interpretacja wyników sprawdzianów, egzaminów zewnętrznych, która nie powinna ograniczać się jedynie do porównywania danych liczbowych, ale być składnikiem ewaluacji szkolnego systemu dydaktycznego, skłaniającym do podnoszenia jakości kształcenia oraz wskazującym kierunek pozytywnych zmian. Zmiany te mogą dotyczyć: szkolnego zestawu programów nauczania, organizacji zajęć pozalekcyjnych, współpracy między nauczycielami na płaszczyźnie kształtowania tych samych lub podobnych umiejętności itd.

Innym przykładem jest prowadzona przez dyrektorów szkół ewaluacja nadzoru pedagogicznego. Ze sprawozdań dotyczących działalności szkół w roku szkolnym 2006/2007 przekazanych do KO wyraźnie wynika, że dyrektorzy szkół w województwie dokonują ewaluacji swoich planów. Większość dyrektorów odeszła od formułowania ogólnikowych wniosków typu: należy podnieść efektywność kształcenia, na rzecz me-

rytorycznych, które ukierunkowują pracę szkoły w kolejnym roku szkolnym, np. konieczność kształcenia umiejętności kluczowych zgodnie ze standardami egzaminacyjnymi, które najslabiej wypadają na egzaminach i sprawdzianach w danej szkole. Tak sformułowany wniosek wymusza na nauczycielach, zespołach przedmiotowych podjęcie i wypracowanie konkretnych działań, aby efektywniej nauczać.

Czy ewaluacja dotyczy również działalności Kuratorium Oświaty?

Oczywiście. Plan nadzoru Zachodniopomorskiego Kuratora Oświaty zgodnie z rozporządzeniem MEN w sprawie szczegółowych zasad sprawowania nadzoru pedagogicznego (...) również podlega ewaluacji. Został sporządzony raport z ewaluacji sprawowania nadzoru pedagogicznego w roku szkolnym 2006/2007, a wnioski w nim zawarte posłużyły do planowania nadzoru w bieżącym roku szkolnym. Na przykład w zakresie realizacji zadań nadzoru pedagogicznego Kuratora Oświaty zaplanowano kontrole zgodności dokumentacji szkolnej z przepisami prawa. Działanie to zostało przyjęte do realizacji po analizie zebranych informacji z wizytacji szkół i wpływających skarg. Uważam, że dotychczasowe działania i te, które są podejmowane w wyniku procesu ewaluacyjnego, podniosą jakość i efektywność sprawowanego nadzoru.

Co sprawia najwięcej problemów w procesie ewaluacyjnym?

Myślę, że ten ostatni i zarazem bardzo ważny etap ewaluacji, czyli ocena. Na tym etapie następuje analiza zebranych danych, następnie wyciągamy wnioski, formułujemy zalecenia na przyszłość, zastanawiamy się, jak zastosować wyciągnięte wnioski w praktyce, aby działać jeszcze lepiej.

Dziękuję za rozmowę.

Dziękuję i korzystając z okazji, życzę wszystkim nauczycielom, dyrektorom szkół, pracownikom ośrodków doskonalenia, całej społeczności oświatowej wesołych Świąt Bożego Narodzenia i szczęśliwego Nowego Roku 2008. ■

Samoevaluacja nadzoru

Agata Markowicz-Szarejko, Kuratorium Oświaty w Szczecinie

Obowiązujące obecnie rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 15 grudnia 2006 r. w sprawie szczegółowych zasad sprawowania nadzoru pedagogicznego (...) nie zawiera już, tak jak poprzednie, słowniczka podstawowych terminów, co nie oznacza, że wszystkie one przestały całkowicie obowiązywać.

Jednym z terminów, który został sprecyzowany w poprzednim rozporządzeniu o nadzorze, jest *ewaluacja*, przez którą należało rozumieć ocenę przydatności i skuteczności podejmowanych działań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych w odniesieniu do założonych celów, służącą doskonaleniu tych działań. Przywołana definicja była jednak znacznie zawężona merytorycznie, gdyż dotyczyła tylko ewaluacji końcowej, a trudno jest mówić o etapie końcowym bez etapu wstępnego i kształtującego.

I choć w obecnym rozporządzeniu brak jest zapisów nakazujących przeprowadzanie ewaluacji podejmowanych działań w trybie nadzoru pedagogicznego, to mimo wszystko należy ją traktować jako narzędzie planowania i zarządzania oraz element wspomagający efektywne sprawowanie nadzoru pedagogicznego.

Będąc przekonany o słuszności i zasadności przeprowadzania ewaluacji Zachodniopomorski Kurator Oświaty ustalił jasne i czytelne dla wszystkich zasady jej przeprowadzania, które zostały wpisane w *Organizację i zasady sprawowania nadzoru pedagogicznego w województwie zachodniopomorskim*.

Celem przeprowadzonego w minionym roku szkolnym badania ewaluacyjnego było zdiagnozowanie stylu sprawowania nadzoru pedagogicznego w województwie zachodniopomorskim oraz ocena przydatności i skuteczności podejmowanych działań w trybie nadzoru pedagogicznego. Sformułowane na podstawie rzetelnych i dobrze udokumentowanych danych wnioski miały posłużyć w bieżącym roku szkolnym udoskonaleniu sprawowanego przez Zachodniopomorskiego Kuratora Oświaty nadzoru pedagogicznego.

Planowanie badania ewaluacyjnego uwzględniało m.in. wskazanie osób odpowiedzialnych za jego przeprowadzenie, postawienie pytań kluczowych, sformułowanie kryteriów wartościowania, ustalenie, jakie zagadnienia należy przeanalizować w celu udzielenia odpowiedzi na pytania ewaluacyjne, zidentyfikowanie źródeł potrzebnych informacji, wybranie metod pracy, opracowanie narzędzi, przygotowanie harmonogramu ewaluacji z uwzględnieniem terminów częściowych, sposób zebrania informacji o osiągniętych lub przewidywanych wynikach oraz warunkach, w jakich te wyniki uzyskano, dokonanie ich analizy i oceny, wyciągnięcie wniosków i sporządzenie raportu z przeprowadzonej ewaluacji. Proces ewaluacji składa się z szeregu etapów, a właściwe ich zrealizowanie gwarantuje jej jakość i użyteczność.

W przeprowadzonym badaniu ewaluacyjnym wykorzystano model ewaluacji formatywnej (badanie prowadzono w trakcie trwania sprawowanego nadzoru pedagogicznego, co poprzez bieżącą analizę danych wspomagało jego realizację w celu kształtowania i zaplanowania działań korygujących) i konkluzywnej, który koncentrował się na analizie rezultatów i skutków sprawowanego nadzoru pedagogicznego, w celu określenia jego mocnych i słabych stron, które pozwoliły na sformułowanie wniosków na przyszłość.

Zastosowano samoevaluację, polegającą na tym, że pracownicy kuratorium oświaty sami przygotowali plan ewaluacji, narzędzia oraz samodzielnie zebrali i analizowali dane. Wybór tego typu ewaluacji nie był przypadkowy, gdyż dokonanie samooceny i analizy własnej pracy jest podstawowym narzędziem doskonalenia się i pozwala na uświadomienie sobie popełnionych błędów, co pomaga w uniknięciu ich powtórzenia.

Przedmiotem przeprowadzonej ewaluacji były działania pracowników kuratorium oświaty w zakresie: zgodności ustaleń priorytetów Zachodniopomorskiego Kuratora Oświaty, zgodności strategii działania z przyjętymi prioryteta-

mi, racjonalności planów nadzoru pedagogicznego, prawidłowości doboru pracowników do realizacji zadań, obciążenia pracowników zadaniami, funkcjonalności obowiązujących procedur i przyjętych zasad, czytelności kompetencyjnej jednostek organizacyjnych urzędu, przydatności i funkcjonalności istniejącej struktury urzędu, zasadności rozstrzygnięć w kwestii przyznanym upoważnień dla wizytatorów, skuteczności zarządzania, sprawności systemu przepływu informacji i efektywności systemu doskonalenia pracowników.

Podczas badania ewaluacyjnego zastosowano więcej niż jedną metodę zbierania danych, co pozwoliło na uzupełnianie zdobywanych informacji. Działanie takie okazało się bardzo korzystne z punktu widzenia weryfikacji i pogłębienia zebranych danych. Na etapie zestawień i analizy zebranych danych wykorzystano m.in. metody statystyczne analizy danych oraz metody analizy treści. Dane o charakterze ilościowym dotyczyły informacji liczbowych i zostały wykorzystane do poznania rozkładów częstości występowania badanego zjawiska oraz określania poziomu zależności, jakie występowały pomiędzy różnymi zmiennymi. Dane jakościowe dotyczyły opisu, poznania i zrozumienia badanych zjawisk. Na etapie kończącym proces ewaluacji wykorzystane zostały metody, których podstawowym celem była ocena przydatności i skuteczności podejmowanych przez Zachodniopomorskiego Kuratora Oświaty działań w trybie nadzoru pedagogicznego, określonych m.in. w *Planie nadzoru pedagogicznego prowadzonego przez Zachodniopomorskiego Kuratora Oświaty*.

Wyniki przeprowadzonego badania ewaluacyjnego – zdiagnozowanie stylu sprawowania nadzoru pedagogicznego w województwie zachodniopomorskim oraz ocena przydatności i skuteczności podejmowanych działań w trybie nadzoru pedagogicznego zostały zaprezentowane w formie raportu oraz poddane do dyskusji wśród pracowników KO.

Przeprowadzone badanie ewaluacyjne pozwoliło odpowiedzieć na wszystkie postawione pytania badawcze, w oparciu o ustalone wcześniej kryteria ewaluacji, a sformułowane wnioski posłużyły do zaplanowania działań mających na celu udoskonalenie sprawowanego przez Zachodniopomorskiego Kuratora Oświaty nadzoru pedagogicznego. ■

Jednym z celów niniejszego artykułu jest – paradoksalnie – uczynienie problematycznym tego, co w świetle doświadczeń, rutyny czy poradnikowych lub prasowych lektur wydaje się niepodważalne i oczywiste. Dlatego osnową refleksji na temat pełnionego przez nas nadzoru pedagogicznego uczyniliśmy szkołę niezależną, autonomiczną i skutki jej działania w postaci wpływania na przekształcanie społeczeństwa. Nadzór pedagogiczny rodzi jednak również dylemat postępowania zgodnie z nakazami prawa, prawości i pedagogicznej celowości.

Pojęcie nadzoru

Autorzy Słownika Języka Polskiego Wydawnictwa Naukowego PWN SA pojęcie *nadzór* określają jako: *kontrolowanie lub pilnowanie kogoś lub czegoś lub komórkę organizacyjną instytucji nadzorującej kogoś lub coś; też: personel nadzorujący*. Oznacza to, że każdy nadzór należy traktować jako prawną formę podporządkowania, pozwalającą stać się aparatowi administracyjnemu jednością w działaniu. Ku jakiej jedności działania mają zmierzać autonomiczne szkoły i współpracujący z nimi wizytator?

Nadzór pedagogiczny – koncepcja prawna

Zgodnie z przepisami art. 31 i 32a ustawy z 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jednolity: Dz. U. z 2004 r. nr 256, poz. 2572 z późn. zm.), nadzór pedagogiczny nad szkołami publicznymi sprawują właściwi kuratorzy oświaty, a w przypadku szkół artystycznych – również minister właściwy do spraw kultury.

Nadzór pedagogiczny, zgodnie z definicją zawartą w art. 33 wyżej cytowanej ustawy, polega na ocenianiu stanu, warunków działalności dydaktyczno-wychowawczej i opiekuńczej szkół oraz innej działalności statutowej szkół, udzielaniu szkołom pomocy w wykonywaniu ich zadań, a także inspirowaniu nauczycieli do innowacji pedagogicznych, metodycznych i organizacyjnych.

Z prawnego punktu widzenia nadzór stanowią dopuszczone prawnie formy ingerencji w stosunku do podległego aparatu. W tym rozumieniu nadzorem pedagogicznym jest suma przewidzianych prawnie form ingerowania przez nadrzędne władze oświatowe w organi-

Nadzór pedagogiczny a autonomia szkoły

Katarzyna Parszewska, Małgorzata Makowska

Kuratorium Oświaty w Szczecinie

Z prawnego punktu widzenia nadzór stanowią dopuszczone prawnie formy ingerencji w stosunku do podległego aparatu. W tym rozumieniu nadzorem pedagogicznym jest suma przewidzianych prawnie form ingerowania przez nadrzędne władze oświatowe w organizację i funkcjonowanie szkół i placówek w zakresie ich podstawowych działań. Co jednak różni nadzór pedagogiczny od innych form nadzoru administracyjnego sprawowanego przez państwo? Różnica ta wyraża się w dopuszczeniu i zespoleniu ze sobą dwóch różnych kryteriów ocen: legalności (zgodności z prawem) oraz pedagogicznej celowości (...).

zacji i funkcjonowanie szkół i placówek w zakresie ich podstawowych działań. Co jednak różni nadzór pedagogiczny od innych form nadzoru administracyjnego sprawowanego przez państwo? Różnica ta wyraża się w dopuszczeniu i zespoleniu ze sobą dwóch różnych kryteriów ocen: legalności (zgodności z prawem) oraz pedagogicznej celowości (zgodności z podstawowymi założeniami pedagogiki i fachowością pedagogicznego działania). Ze względu na różnorodność sytuacji wychowawczych i dydaktycznych kryteria prawa muszą być bardzo ramowe, a nie enumeratywne. Ich ramowość, dyrektywność wypełniają dopiero oceny pedagogicznej celowości. Które kryterium jest ważniejsze? Naszym zdaniem kryterium nadzoru nad wychowawczo-dydaktyczną działalnością szkół opiera się przede wszystkim na założeniach pedagogiki, a przepisy prawa przy całym generalizowaniu, ograniczeniach i wadach nie znoszą zasad pedagogiki, lecz przydają im prawnych gwarancji realizacji. Wyznaczniki zawarte w przepisach prawa nie mogą być zupełnymi i jedynymi kryteriami oceny działalności pedagogicznej; wręcz przeciwnie, należy zauważyć, że wyznaczniki i kryteria te

są raczej wtórnymi w zestawieniu z kryteriami i tezami samej pedagogiki, skąd w zasadzie winny się wywodzić (prof. UJ Janusz Homplewicz [w:] *Polskie prawo szkolne*, s. 96–101).

Wizytator – bardziej urzędnik czy nadal nauczyciel?

Przedstawiona powyżej definicja nadzoru pedagogicznego oraz fakt, że wolą ustawodawcy jest podejmowanie misji nadzoru pedagogicznego przez osoby o pedagogicznych, a nie urzędniczych czy prawniczych kwalifikacjach, uzasadnia prymat pedagogicznej strony wypracowywanych przez nas ocen. Rozumiemy przez to, że nasze opinie mają być zgodne z ramowymi ustaleniami prawa (tzn. mają się zamknąć w ramach upoważnień, ukierunkowań i nakazów prawnych), ale przede wszystkim powinny się odnosić do kryteriów określanych przez nauki pedagogiczne jako „pedagogiczna celowość”.

Nadzór pedagogiczny a granice autonomii szkoły

Jak wspomnieliśmy powyżej, każdy nadzór jest prawną formą podporządkowania. Dzięki temu rozbudowany aparat administracyjny może działać

jednolicie, dążyć do wspólnego rezultatu. Ku czemu winny dążyć autonomiczne szkoły i z czego wynika konieczność wypracowania wspólnych działań?

Żyjemy w państwie demokratycznym, gdzie wszelkie działania szkoły – a w niej pojedynczego nauczyciela – są oparte o odpowiednie przepisy prawa; ale praca szkoły i czynności nauczyciela powodowane są w takim samym stopniu przez ustawy i rozporządzenia, co bogatą wiedzę pedagogiczną, kulturę i etykę zawodu. Nie jest więc możliwe, by całość różnorodnych działań nauczycielskich ująć w artykuły lub paragrafy. Nie oczekujemy też, by ich zapisy były jednoznaczne.

Gdzie więc „zadekretowano” autonomię szkoły? Szukajmy jej w aktach prawnych będących podstawą tworzonego prawa wewnętrznego. Najczęściej spotykamy zapis np. w formie: *szczegółowe zasady określa statut szkoły*. Oznacza on, że właśnie w mądrości i dojrzałości zespołu opracowującego ten wewnętrzny dokument leży niezależność szkoły. Autonomia szkoły to nic innego jak sztuka wykorzystywania wolności w ramach stanowionego prawa.

Oznacza to również, że najważniejszą zasadą, która obowiązuje nas, wizytatorów, jest respektowanie autonomii szkół i placówek przy tworzeniu ich autorskich rozwiązań. Należy jednak pamiętać, że są również takie przepisy, których przestrzeganie jest obowiązkiem każdej szkoły. To właśnie one będą przez nas przede wszystkim wyjaśniane i komentowane. Dlaczego? Tylko tak rozumiana samodzielność umożliwi bowiem utrzymanie scentralizowanej jedności niezbędnych działań szkolnictwa, przyjętych w myśl założeń o ekwiwalencji, równoważności świadectw szkolnych i dyplomów, która umożliwi dopuszczenie ich do obiegu cywilnoprawnego.

Tak więc założyliśmy następujące zasady współpracy w ramach prowadzonego przez nas nadzoru pedagogicznego nad szkołami publicznymi:

1. Środki nadzoru pedagogicznego będą stosowane tylko wówczas, gdy przewiduje to wyraźny przepis prawa, z zastrzeżeniem, że działalność pedagogiczna często trudno poddaje się unormowaniom prawnym.
2. Nadzór będzie prowadzony metodami i z częstotliwością nieprowadzącą do zmniejszenia samodzielności szkoły nadzorowanej.

3. W stosunku do tych aspektów pracy szkół publicznych, które nie wynikają bezpośrednio ze spełniania wymagań określonych w ustawie o systemie oświaty, przyjęto strategię partnerskiego doradztwa, inspiracji i wspomaganie szkoły.

Dyrektor autonomicznej szkoły

Czy można myśleć o autonomii szkoły bez autonomicznie działającego dyrektora? Trudno sobie wyobrazić prowadzenie właściwego nadzoru pedagogicznego, zgodnego z duchem czasu i oczekiwaniami ustawodawcy, bez wsparcia profesjonalizmu działania osób zarządzających oświatą. Naszym zdaniem jego miarą jest osiągnięty stopień niezależności działania, przez który rozumiemy:

- umiejętność pracy bez ciągłych wskazówek, podpowiedzi, potwierdzania prawidłowości myślenia, czyli „śledczego nadzoru”;
- umiejętność zachowania „zimnej krwi”, gdy zawodzą rutynowe metody;
- umiejętność wykreowania nowych sposobów działania, gdy zawiodą tradycyjne.

Zgodnie z tą wizją budujemy relacje ze współpracującymi z nami dyrektorami szkół w oparciu o zaufanie i życzliwość, połączone z dbaniem o godność i honor wspólnie wykonywanego zawodu. Oczywiście osiągnięcie tak rozumianej autonomii przez osoby zarządzające oświatą nie jest możliwe bez znajomości prawa, która daje niezbędne oparcie przy podejmowaniu różnorodnych decyzji. Wiele spotkań samokształceniowych jest poświęconych zagadnieniom prawnym, ponieważ uważamy, że w ten właśnie sposób ułatwiamy dyrektorom podejmowanie autonomicznych decyzji, tj.:

- trafnych – tzn. takich, z których nie trzeba będzie się wycofywać;
- świadomych – będących aktem woli decydenta;
- kompetentnych – zgodnych z uprawnieniami;
- racjonalnych – tj. rzeczowych, zgodnych ze stanem wiedzy pedagogicznej, organizacyjnej i prawnej.

Część omawianych materiałów stanowią fragmenty aktów prawnych, część – wyciągi najważniejszych wynikających z nich uzgodnień lub opartych na ich podstawie rozstrzygnięć sądowych.

Kolejna część to zbiór refleksji i przemyśleń dotyczących kondycji, celowości i sensu przyjętych w różnych szkołach ustaleń, czyli przykłady dobrej praktyki. Materiały te nie tylko dostarczają informacji, ale również umożliwiają dyrektorom wychwycenie błędów, eliminowanie zjawisk niepożądanych czy wyciąganie wniosków na przyszłość. Ponadto zachęcają do podejmowania zmian w szkołach i stanowią oparcie w ich wprowadzaniu.

Strategia nadzoru

Nadzór pedagogiczny – jak każda działalność ciągła – musi przyjmować pewne rozwiązania organizacyjne. Dylemat: jaką strategię przyjąć – „legalizmu czy doradztwa” – jest problemem wizytatorów nie tylko w Polsce. Prawo oświatowe pod pojęciem nadzoru pedagogicznego rozumie szereg działań wizytatorów przeprowadzanych w ramach kontroli, nadzoru, wspomaganie, mierzenia czy oceny. Do aspektów legalności nadzoru pedagogicznego należy badanie, jak respektowane są „twarde” zapisy prawa oświatowego. Oznacza to zaakceptowanie tych kryteriów nadzoru administracyjnego, które służą zapewnieniu zgodności działania szkół z prawem i linią polityki państwa. Spośród środków nadzoru administracyjnego wymienić tu należy:

- uzgodnienie działalności z organem nadzorczym, np. opiniowanie arkuszy organizacyjnych;
- zatwierdzenie działalności przez organ nadzorczy, np. zatwierdzenie programu naprawczego;
- zgłoszenie sprzeciwu przez organ nadzorczy np. wobec zapisów statutu szkoły;
- zawieszenie rozstrzygnięcia przez organ nadzorczy, np. zawieszenie przeprowadzania egzaminu dojrzałości;
- uchylenie rozstrzygnięcia przez organ nadzorczy, np. uchylenie uchwały pedagogicznej;
- przymusowe uwzględnienie w budżecie sum na działalność, do której podjęcia zobowiązana zostaje szkoła, np. nauczanie indywidualne;
- instruktaż, wspieranie, np. przypomnienie zasad wystawiania świadectw;
- środki nadzoru *ad personam*, np. wniosek o zmianę osoby prowadzącej zajęcia, jeśli nie posiada ona odpowiednich kwalifikacji.

W naszej współpracy rozstrzygamy dużo spraw i pomagamy dyrektorom rozwiązywać wiele konkretnych problemów. Zależy nam bardzo na rzetelnym prowadzeniu nadzoru pedagogicznego, przez co rozumiemy nadzór nie tylko zgodny z przepisami prawa, ale przede wszystkim pro jakościowy i skuteczny. Stąd wszelkie nasze działania reaktywne, wynikające z rozwiązywania pojawiających się bieżących, często jednostkowych problemów, natychmiast zamieniamy na działania proaktywne, mające zapobiec występowaniu podobnych sytuacji gdzie indziej lub na masową skalę.

Działania w tym zakresie przyjęły formę:

- szybkiego informowania drogą elektroniczną o zmianach przepisów prawnych lub dokonanych przez właściwe organy ich interpretacji;
- informowania o sposobie postępowania wobec mogącego się pojawić problemu (poprzez rozesłanie drogą elektroniczną do wszystkich dyrektorów odpowiedzi na wątpliwości czy pytania typu „co zrobić...?” zgłoszone przez jednego z nich);
- omawianie w ramach spotkań samokształceniowych wniosków ze sprawowanego nadzoru pedagogicznego;
- przygotowywanie obszernych materiałów prawnych i pedagogicznych, omawianych w trakcie spotkań z dyrektorami szkół.

Podsumowanie

Obecnie pełnienie nadzoru pedagogicznego przez wizytatorów i dyrektorów szkół można by określić jako dość karkołomne zadanie. Wynika to m.in. z tempa zmian, jakie od kilku lat zachodzą w przepisach regulujących pracę oświaty, a co za tym idzie, ciągłego poszerzania się obszaru działań zarówno szkół, jak i kuratorów. Jeśli weźmiemy pod uwagę fakt, że ustawa o ustroju szkolnictwa z 11 marca 1932 r. (która obowiązywała – z pewnymi zmianami – do 1961 r.) zawierała 60 artykułów mieszczących się na 9 stronach, to objętość ustawy obecnie obowiązującej jest wręcz oszałamiająca. Należałoby chyba tylko sobie życzyć, abyśmy wspólnie – wizytatorzy i dyrektorzy – umieli poruszać się w gąszczu obowiązującego nas prawa i nie tracili przy tym z oczu zwykłej ludzkiej życzliwości wobec drugiego człowieka. ■

Pod stałą kontrolą

Ryszard Syroka, Krzysztof Komorowski

Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 w Barlinku

Ewaluacja nadzoru pedagogicznego oprócz założeń czysto teoretycznych ma istotny wymiar praktyczny w pracy szkoły. Trudno dziś sobie wyobrazić jakiegokolwiek działanie nauczyciela czy dyrektora szkoły niepoddane ewaluacji.

Ewaluacja jest systematycznym i jawnym procesem gromadzenia oraz analizowania informacji na temat procesu dydaktycznego, opiekuńczego i wychowawczego, ich charakteru i jakości. Powinna ona dostarczyć dyrektorowi szkoły danych ułatwiających podejmowanie decyzji na podstawie precyzyjnie sformułowanych kryteriów i wartości w celu rozwoju jakościowego placówki. Umożliwia również wzmacnianie poczucia odpowiedzialności nauczycieli za efekty swojej pracy, sprzyja ich aktywności i samodzielności.

Potrzeba ewaluacji sprawowanego nadzoru pedagogicznego dyrektora szkoły wynika z obowiązującego prawa oświatowego (nadzór pedagogiczny regulowało do tej pory *rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 23 kwietnia 2004 r. – Dz. U. z 2004 r. nr 89, poz. 845*). W przypadku naszej szkoły jest też efektem doświadczeń kadry zarządzającej i jej wizji podnoszenia jakości pracy placówki. Sprecyzowane w *rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 grudnia 2006 r. w sprawie szczegółowych zasad sprawowania nadzoru pedagogicznego, wykazu stanowisk wymagających kwalifikacji pedagogicznych, kwalifikacji niezbędnych do sprawowania nadzoru pedagogicznego, a także kwalifikacji osób, którym można zlecać prowadzenie badań i opracowywanie ekspertyz (Dz. U. 2006 r. nr 235, poz. 1703)* formy nadzoru pedagogicznego, tj. hospitacje, wizytacje i badania dały dyrektorom szkół pewną swobodę w dokumentowaniu procesu nadzoru pedagogicznego i jego ewaluacji.

Ewaluacja sprawowanego nadzoru pedagogicznego w ZSP nr 1 w Barlinku jest wpisana jako ważny element we

wszystkie procesy zachodzące w szkole. Udokumentowana jest w „Rocznym planie nadzoru pedagogicznego w roku szkolnym 2006/2007”, „Programie rozwoju szkoły na rok szkolny 2006/2007” oraz po zmianie rozporządzenia w „Planie pracy szkoły na rok 2007/2008”, „Rocznym planie nadzoru pedagogicznego i kalendarzu dyrektora ZSP nr 1 na rok szkolny 2007/2008”, „Harmonogramie posiedzeń Rady Pedagogicznej”, „Szkolnym terminarzu badań osiągnięć uczniów”. Proces ewaluacji procesu nadzoru oraz jego doskonalenie znajduje się również w „Planie doskonalenia zawodowego nauczycieli”, „Harmonogramie oceny pracy nauczycieli” oraz w „Harmonogramie awansu zawodowego nauczycieli”. Osobami odpowiedzialnymi za prowadzenie ewaluacji są: dyrektor szkoły, jego zastępcy, ale w istotny sposób wspomagają ten proces również przewodniczący zespołów przedmiotowych i zadaniowych, lider WDN i inne osoby zaangażowane w pracę szkoły. Ewaluacja jakości realizacji zadań wynikających z nadzoru pedagogicznego jest dokonywana na posiedzeniach rady pedagogicznej, zwłaszcza w ramach ostatniej rady annualistycznej – na zakończenie roku szkolnego.

Wykorzystywane narzędzia nadzoru pedagogicznego to głównie arkusze ewaluacyjne, np.:

- oceny pracy własnej nauczyciela oraz tzw. samochwała nauczyciela,
- obserwacji lekcji i zajęć – zawiera ankietę wypełnianą przez nauczyciela, którego lekcja lub zajęcia są hospitowane,
- hospitacji diagnozującej,
- hospitacji godziny do dyspozycji wychowawcy,
- ewaluacji dokumentacji pracy nau-

czyciela przedmiotu i arkusz ewaluacji dokumentacji pracy wychowawcy klasy,

- hospitacji – zajęcia w bibliotece/czytelni,
- hospitacji – kontrola zeszytów przedmiotowych,
- hospitacji zajęć z uczniem uzdolnionym,
- hospitacji zajęć z uczniem mającym trudności w nauce,
- sprawozdań ze szkoleń i konferencji,
- sprawozdań z zawodów, olimpiad i konkursów,
- monitoringu – frekwencja,
- monitoring i lustracji,
- matura – karta autoanalizy nauczyciela,
- egzamin zawodowy – karta autoanalizy nauczyciela,
- obserwacji lekcji – opiekun stażu,
- obserwacji lekcji – stażysta,
- arkusz autorefleksji dyrektora i wicedyrektora,
- arkusze i ankiety ewaluacyjne pedagogów szkolnych itp.

W ramach przydzielonych uprawnień nadzoru pedagogicznego nad poszczególnymi typami szkół i działaniami wchodzącymi w skład ZSP nr 1 wicedyrektorki oraz kierownik warsztatów szkolnych prowadzą na bieżąco kontrolę systematyczności gromadzenia dokumentów ewaluacji procesu nadzoru pedagogicznego i analizę jakościową tej dokumentacji. Proces ten wspomagany jest przez przewodniczących zespołów zadaniowych i przedmiotowych rady pedagogicznej, lidera WDN, pedagogów szkolnych oraz filary programu „Szkoła Zarządzająca Wiedzą”. Ewaluacja programu „Szkoła Zarządzająca Wiedzą” wspomagana jest przez wychowawców klas, nauczycieli biorących udział w programie, samorząd uczniowski i radę rodziców.

Wyniki ewaluacji w roku szkolnym 2006/2007 zostały wykorzystane przy wypracowaniu nowych założeń nadzoru pedagogicznego dyrektora szkoły, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 grudnia 2006 r., i opracowaniu *Rocznego planu nadzoru pedagogicznego i kalendarza dyrektora ZSP nr 1 na rok szkolny 2007/2008*. Na podstawie wniosków wynikających z ewaluacji dyrektor szkoły zawarł w planie nadzoru pedagogicznego na kolejny rok szkolny między innymi:

wychowawców i nauczycieli uczących młodzież pochodzącą z rodzin nie-wydolnych wychowawczo,

- potrzebę zwiększenia wsparcia dla nauczycieli, którzy umożliwiają pozyskiwanie w szkole środków poza-budżetowych, w tym piszą wnioski o środki z programów UE.

Ewaluacja nadzoru pedagogicznego oprócz założeń czysto teoretycznych ma istotny wymiar praktyczny w pracy szkoły. Trudno sobie wyobrazić jakiegokolwiek działanie nauczyciela czy dyrektora szkoły niepoddane ewaluacji. Dyrektor szkoły na bieżąco kontroluje, monitoruje, hospituje, zbiera informacje itp. Wyciąga wnioski i podejmuje określone działania. Podobnie nauczyciel analizuje swoją pracę wychowawczą i dydaktyczną, wyciąga wnioski, wprowadza niezbędne korekty, starając się, by uczeń mógł wszechstronnie się rozwijać. Jednocześnie warto zwrócić uwagę, że skuteczność podejmowanych działań w ramach nadzoru pedagogicznego w szkole takiej jak nasza (kadra nauczycielska to ponad 70 osób) zależy w dużym stopniu od sposobu przepływu informacji. Dlatego już od kilku lat stałą ewaluacji i ocenie skuteczności poddany jest sposób i jakość obiegu informacji w szkole. Stanowi on jakby praktyczny wymiar bieżącej ewaluacji nadzoru. Dziś informacja – skuteczna, aktualna i precyzyjna lub też jej brak – stanowi w dużej mierze czynnik motywujący i stymulujący rozwój nauczyciela. Stąd działania związane z publikowaniem *Biuletynu szkolnego*, aktualizacją szkolnej strony WWW i zawartych tam informacji, a także systematyczna kontrola tablicy ogłoszeń w pokojach nauczycielskich, by znajdowały się tam tylko aktualne informacje.

Istotnym elementem planu nadzoru pedagogicznego jest również Wewnętrzny System Doskonalenia Nauczycieli. System to może zbyt szerokie określenie, ale plan WDN-u powinien zawierać pewne działania systemowe. Uwarunkowany on jest przede wszystkim potrzebami szkoły, wynikającymi bezpośrednio z wniosków z nadzoru za dany rok szkolny, ale również zmianami kadrowymi uwzględniającymi potrzeby młodych nauczycieli. W naszej placówce na początku i końcu roku szkolnego przeprowadzane są ankiety ewaluacyjne związane z WDN; również zaplanowane szkolenia wewnętrzne przewidują

różne sposoby zbierania informacji zwrotnej, a także ocenę wpływu WDN na podniesienie jakości pracy szkoły.

Rada pedagogiczna, podejmując w roku szkolnym 2006/2007 decyzję o wdrożeniu w wybranych klasach programu „Szkoła Zarządzająca Wiedzą”, podjęła decyzję w o bardzo silnej autoanalizie swych działań. Realizacja programu, już po wdrożeniu dwóch modułów, pokazała, że ewaluacja wpisana jest bardzo mocno w istotę programu. Filary – osoby czuwające nad wdrażaniem poszczególnych części programu – na bieżąco zbierają po każdych zajęciach związanych z programem ankiety ewaluacyjne od uczniów, a także od rodziców i nauczycieli realizujących program. Objęcie procesem ewaluacji nadzoru pedagogicznego uczniów i rodziców, wynikające z realizacji w szkole między innymi programu „Szkoła zarządzająca wiedzą”, pozwoliło zwiększyć ich poczucie odpowiedzialności za efekty swojej nauki. Analiza ankiet w ramach nadzoru pedagogicznego pozwala też na bieżące szybkie korekty działań szkoły w wielu obszarach, zarówno w sferze wychowawczej, jak i dydaktycznej.

Reasumując nasze rozważania, należy zauważyć, że celem ewaluacji nadzoru pedagogicznego w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 w Barlinku w roku szkolnym 2007/2008 jest ocena przydatności i skuteczności podejmowanych działań w trybie nadzoru pedagogicznego, określonych m.in. w *Rocznym planie nadzoru pedagogicznego*.

W celu większej skuteczności działań w zakresie sprawowanego nadzoru pedagogicznego na bieżący rok szkolny zaprojektowano następujący zakres ewaluacji wewnętrznej wyników własnej pracy:

- organizację nadzoru pedagogicznego,
- sprawność systemu przepływu informacji,
- prawidłowość doboru pracowników do charakteru realizowanych zadań,
- terminowość działań prowadzonych przez nauczycieli i wychowawców oraz sposób dokumentowania ich pracy,
- funkcjonalność obowiązujących procedur,
- poprawność i racjonalność planów pracy,
- efektywność systemu doskonalenia nauczycieli,
- wykorzystywanie wyników egzaminów zewnętrznych do doskonalenia procesu dydaktycznego. ■

Ewaluacja w oświacie to ocena przydatności i skuteczności podejmowanych działań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych w odniesieniu do założonych celów, służąca doskonaleniu tych działań. Ewaluacja nadzoru pedagogicznego jest rozumiana jako systematyczne zbieranie informacji dotyczących działań, charakterystyki i efektów procesu edukacyjnego w celu jego oceny, poprawy jego skuteczności lub wsparcia procesu decyzyjnego dotyczącego przyszłego programowania działań. Jawi się więc jako szansa na uzyskanie wiedzy o przebiegu poziomu procesu kształcenia i wychowania, co w rezultacie przyczyni się do podwyższania jego jakości. Jakość pracy szkoły jest rozumiana jako uświadomiony i zaplanowany proces ciągłego doskonalenia wszystkich jej obszarów, którego celem jest zaspokajanie potrzeb i oczekiwań uczniów, ich rodziców i pracowników oraz potrzeb i oczekiwań społecznych.

Dla szkoły klientami są: uczeń, rodzice, instytucje edukacyjne oraz ogólnie rynek pracy. Każdy klient ma inne oczekiwania. Dlatego kluczowym zadaniem szkoły jest określenie jej klienta. Na niego i jego potrzeby będą ukierunkowane wszystkie jej działania, których efekty będą poddawane badaniom.

Mimo iż mierzenie jakości pracy szkoły znikło z rozporządzenia o nadzorze, nie można zapominać, że podnoszenie jakości procesu edukacyjnego jest związane z prowadzeniem takich działań, których dotrzymanie będzie regularnie sprawdzane poprzez ustalenie przyczyn występujących problemów oraz poszukiwanie sposobów ich rozwiązania.

Analiza jakości pracy szkoły jest procedurą, która wymaga określenia tego, co badamy, użycia obiektywnych narzędzi, przedstawienia tych narzędzi i procedur wszystkim zainteresowanym, przełamania lęku, nawiązania dobrych relacji między badającymi a badanymi oraz fachowości osób sprawujących nadzór.

Ewaluacja nadzoru ma pomóc w rozpoznawaniu przyczyn istniejącego stanu i poszukiwaniu rozwiązań w celu doskonalenia pracy placówki w tym zakresie. Zadaniem placówki jest poszukiwanie odpowiedzi na pytanie: dlaczego tak jest i co należy z tym zrobić? w celu wyraźnej poprawy istniejącego stanu.

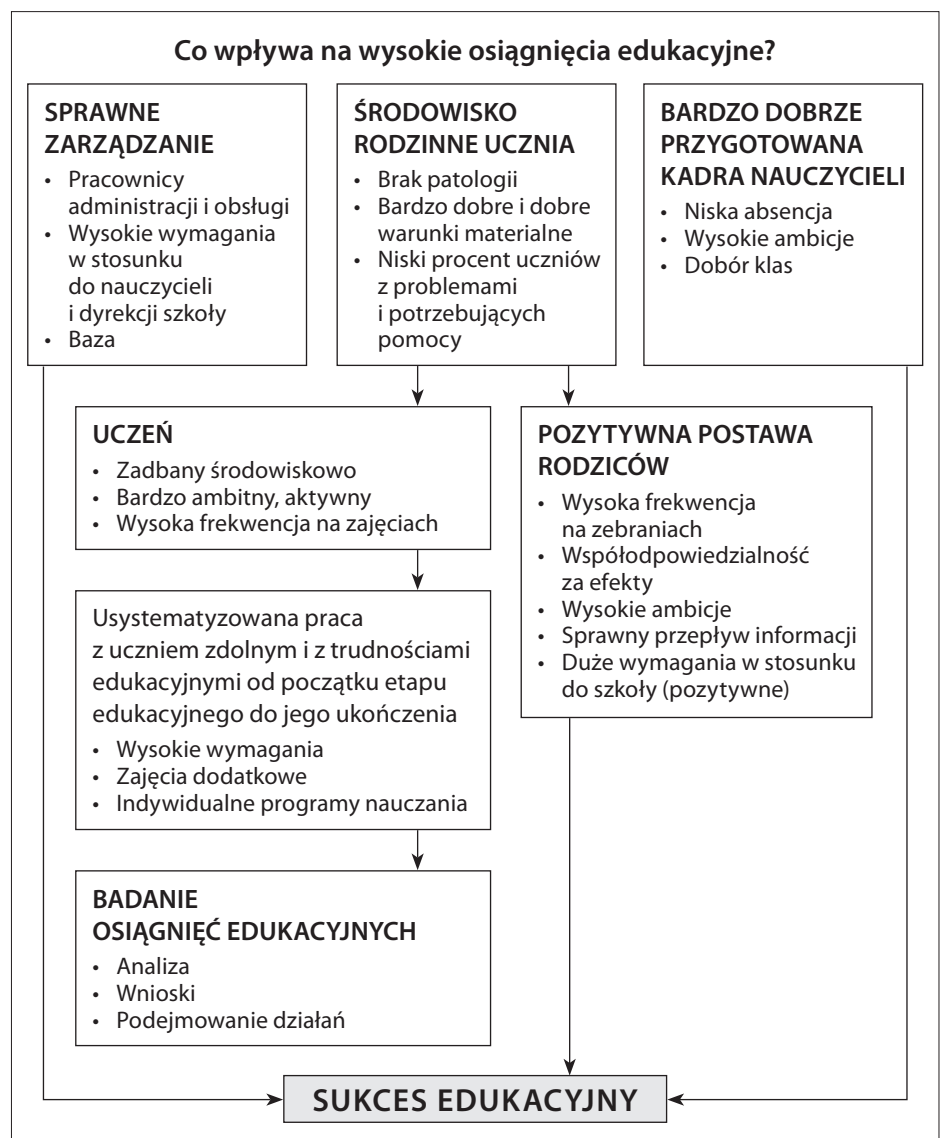
Dla wniosków, a nie dla sztuki

Hanna Guzik, Szkoła Podstawowa nr 10 w Szczecinie

Można się wręcz pokusić o stwierdzenie, że tak naprawdę trudno mówić o ewaluacji samego nadzoru, ponieważ jego elementy są stałe, narzucone przez rozporządzenie o nadzorze, a ewaluacji będą podlegały tylko elementy prowadzonego nadzoru. Możemy więc poszukiwać takich narzędzi badawczych, czy też tak zmieniać sposoby prowadzonej kontroli, aby w sposób rzetelny odpowiedzieć sobie na pytanie: czy nasz nadzór prowadzony nad szkołą jest kompetentny i w pełni realizowany?

Na osiągnięcie sukcesu edukacyjnego wpływ mają liczne czynniki, przede wszystkim sprawne zarządzanie i kierowanie szkołą, oparte na współpracy i współdziałaniu wszystkich pracowników. Ważnym czynnikiem jest bardzo dobrze przygotowana kadra nauczycieli oraz prawidłowo zdiagnozowane środowisko rodzinne ucznia.

W mojej szkole, w ramach sprawowanego nadzoru i jego ewaluacji, w trosce o osiągnięcie sukcesu edukacyjnego, odpowiadamy sobie na pytanie:

Celem wewnętrznego nadzoru sprawowanego przez dyrektora szkoły jest wspieranie procesu edukacyjnego uczniów.

Nadzór pedagogiczny prowadzony jest przede wszystkim poprzez działalność diagnostyczną, oceniającą i wspomagającą. W działalności diagnostyczno-wspomagającej rola dyrektora polega na kontrolowaniu respektowania przepisów prawa w toku procesu edukacyjnego. Ewaluacja dotyczy całego procesu dydaktyczno-wychowawczo-opiekuń-

czego, a podstawowymi jej formami są: hospitacje, badania, diagnozy, obserwacje, zgromadzona dokumentacja, dane statystyczne, wykresy itp.

Ewaluacja nadzoru pedagogicznego odbywa się już począwszy od grupy przedszkolnej poprzez rozeznanie uzdolnień, zainteresowań i możliwości dzieci i ich ocenę, w celu ukierunkowania pracy na potrzeby dzieci i uczniów. Proces ten jest kontynuowany i ewaluowany na poszczególnych poziomach edukacyjnych.

Ewaluacja nadzoru pedagogicznego odbywa się ponadto poprzez analizę przeprowadzonych diagnoz, testów zewnętrznych, sprawdzianów, wyników klasyfikacji i promocji, wyników konkursów, porównywanie wyników i wyciąganie wniosków do dalszej pracy.

Aby wnikliwie sporządzić ewaluację, tworzy się takie narzędzia badawcze, które pozwalają rzetelnie przeanalizować wszystkie elementy sprawowanego nadzoru.

Ważna dla ewaluacji nadzoru jest funkcja kontrolno-oceniająca, dotycząca kontroli i analizy dokumentacji szkolnej, m.in.:

- programów,
- prac klasowych,
- dzienników,
- arkuszy,
- teczek wychowawców,
- planu pracy,
- regulaminów,
- frekwencji.

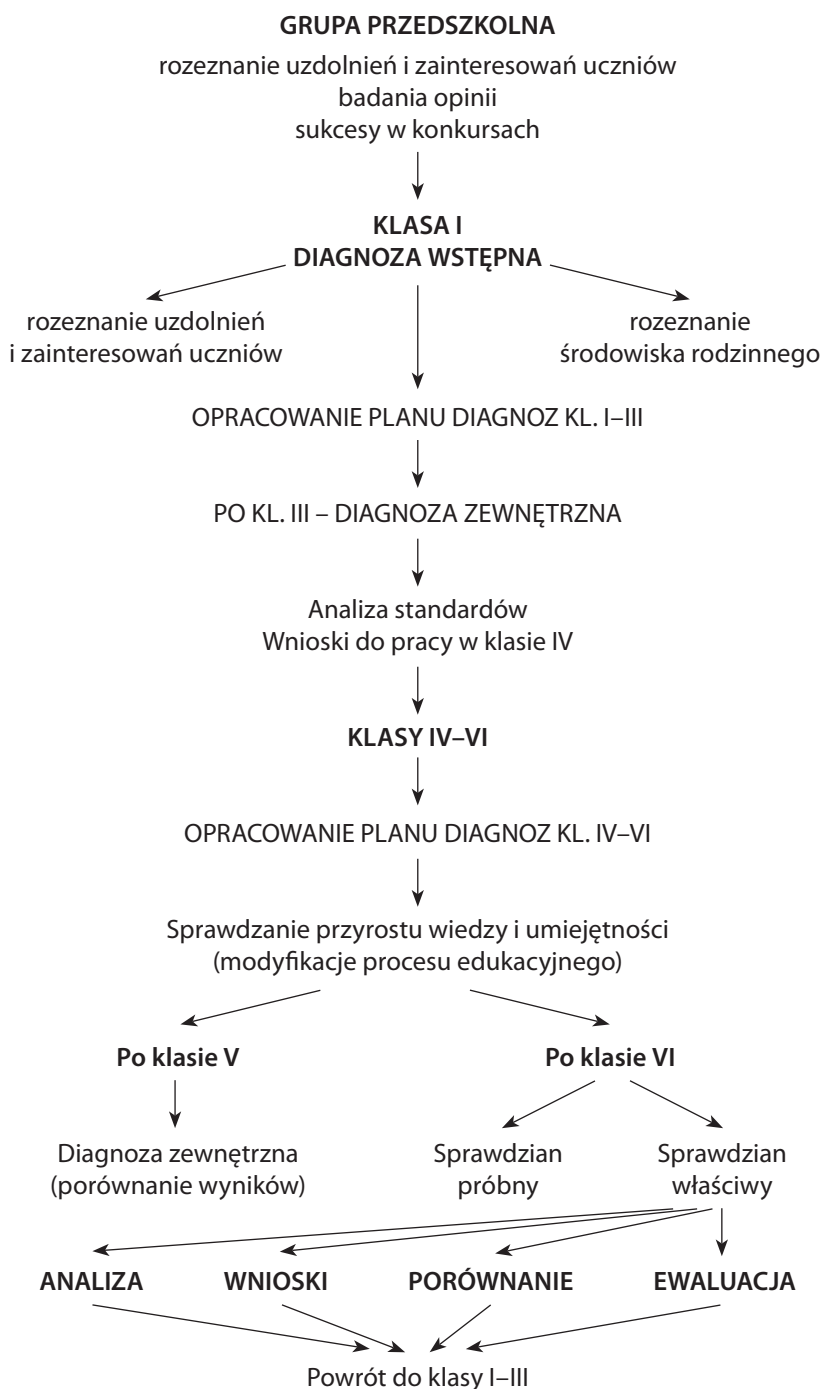
Dzięki systematycznemu nadzorowi można stwierdzić poziom realizacji programów, ze szczególnym uwzględnieniem podstawy programowej, przestrzegania zasad oceniania. Z prowadzonych kontroli sporządza się dokumentację pokontrolną, która stanowi materiał do ustalenia wniosków z nadzoru.

Ewaluacja nadzoru dotycząca procesu wychowawczego dostarcza wszystkim informacji na temat poziomu i jakości współpracy z rodzicami oraz wskazuje problemy wychowawcze (np. analiza dokumentacji pedagoga i dokumentacji w teczkach wychowawców).

W planie nadzoru ważną rolę odgrywają hospitacje. Ewaluacja procesu hospitacyjnego dostarcza informacji o poziomie prowadzonych zajęć oraz rzetelną analizę działań podejmowanych przez nauczycieli w prowadzonym procesie edukacyjnym. Ewaluacja pozwala też skorygować błędy popełniane przez nauczycieli; wspomaga przede wszystkim nauczycieli, którzy mają problemy z prowadzeniem zajęć, nauczycieli młodych stażem i wszystkich tych, którzy chcą się dowiedzieć, jak radzą sobie z prowadzeniem procesu edukacyjnego.

Ewaluacja procesu hospitacyjnego zawsze musi zaowocować pozytywnymi efektami. Nawet stwierdzone braki nie są potwierdzeniem słabych stron nauczyciela, ale początkiem jego drogi do doskonalenia i doskonałości.

Proponowany schemat badań wyników edukacyjnych w cyklu sześcioletnim

W nadzorze ważną rolę odegra ewaluacja procesu doskonalenia zawodowego. Aby cieszyć się wyjątkową jakością prowadzonego procesu edukacyjnego, należy przede wszystkim pozyskiwać wysoko wykwalifikowaną kadrę pedagogiczną.

Poprzez ewaluację poziomu wykształcenia uzyskamy informację, jakiego typu kadrę chcemy pozyskać dla osiągnięcia sukcesu edukacyjnego. Dowiemy się, na jakie kursy kwalifikacyjne i studia kierować swoich nauczycieli. Taką analizę prowadzi się poprzez stałe monitorowanie stanu zatrudnienia kadry. Bardzo ważnym czynnikiem wpływającym na proces dydaktyczny jest atmosfera pracy i niezmiennalność kadry. Aby dowiedzieć się, czy klimat pracy jest prawidłowy, można się pokusić o przeprowadzenie odpowiedniej ankiety.

Ewaluacja nadzoru pedagogicznego nad procesem doskonalenia zawodowego nauczycieli ma pomóc dyrektorowi przewidzieć, jakie działania winien prowadzić, aby pozyskać najlepszych pracowników. Można wprowadzić tzw. rejestr form doskonalenia. Każdy nauczyciel jest wówczas zobowiązany do samodzielnego uzupełniania go w danym roku szkolnym i do wpisywania, w jakich kursach czy też warsztatach uczestniczył. Taki rejestr jest przechowywany w dokumentacji szkoły i stanowi podstawę do sporządzania sprawozdania z prowadzonego w szkole Wewnętrznszkolnego Doskonalenia Nauczycieli.

Dzięki ewaluacji nadzoru dyrektor szkoły otrzymuje informacje o skuteczności działań podejmowanych w całym procesie edukacyjnym; wszystkie efekty działań nauczycieli i szkoły są poddawane diagnozie. Rzetelna ewaluacja dostarcza informacji o zmianach w postawach uczniów powstałych w wyniku oddziaływań szkoły. Ewaluacja daje informacje o stanie wiedzy, umiejętności i postawach uczniów – przed i po określonym procesie dydaktyczno-wychowawczym.

Ewaluacja nadzoru pomaga wyciągać wnioski, służy nauczycielom, dyrektorowi i organowi prowadzącemu oraz rodzicom rzetelną informacją o poziomie kształcenia, skuteczności stosowanych przez szkołę środków i metod dydaktycznych i wychowawczych, przyczynach sukcesów i porażek nauczycieli i szkoły. ■

Dlaczego warto?

Rozważania

o pożytkach nadzoru pedagogicznego pełnionego przez dyrektora szkoły

Krystyna Bugajna

Gimnazjum w Marianowie

Powiatowy Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Stargardzie Szczecińskim

Ewaluacja (ang. evaluate) – to staranne rozważanie, jak dalece użyteczna lub wartościowa jest pewna działalność, jej plan czy pomysł, zwłaszcza by zdecydować, czy ją podjąć, czy nie, albo czy ją kontynuować.

Language Activator.

The Word's First Production Dictionary, Burt Mill, 1994, Longmans

Nieprzypadkowo, przystępując do pisania artykułu do wydania „Refleksji” poświęconego ewaluacji skuteczności nadzoru pedagogicznego, sięgam do tej, a nie innej definicji ewaluacji. Przedmiotem tego artykułu ma być bowiem ewaluacja nadzoru pełnionego przez dyrektora szkoły. Dylemat: podjąć działania związane z nadzorem, czy też nie, leży poza nami – przepisy prawa stanowią o tym w sposób jednoznaczny. Warto jednak, choćby od czasu do czasu, zadać sobie pytania dotyczące tego, jak dalece użyteczne czy wartościowe są nasze działania podejmowane w toku nadzoru, zarówno w fazie planowania, jak i realizacji, np.:

- Czy działania podejmowane w trybie nadzoru wpływają na poprawę efektywności kształcenia, wychowania i opieki?
- Które z nich są najbardziej, a które najmniej skuteczne?
- Dlaczego pełnienie nadzoru warto poddawać ewaluacji?

W przypadku kierowanej przeze mnie szkoły odpowiedzią na pierwsze pytanie mogą być wyniki egzaminu gimnazjalnego 2007. Po kilku latach bardzo intensywnej pracy nauczycieli i dyrektora uzyskaliśmy wynik z obu części egzaminu wyższy od wyników szkół pracujących w podobnych warunkach. Aby tego dokonać, szukaliśmy odpowiedzi na pytania:

- Co zrobić, aby zmotywować uczniów do lepszego uczenia się?
- Co zrobić, aby zmotywować nauczycieli do lepszego, skuteczniejszego nauczania?
- Jakie czynniki wpływają na jakość procesów kształcenia, tj. nauczania/uczenia się w naszej szkole?

Nie ma możliwości, aby w tym artykule opisać wszystkie działania podejmowane przez nauczycieli i wychowawców klas, wynikające z wniosków z nadzoru. Omówię te, które, w mojej ocenie, w sposób najbardziej spektakularny wpłynęły na doskonalenie pracy naszej szkoły w ostatnich latach. Należą do nich:

1. Wdrożenie systemu diagnozowania osiągnięć edukacyjnych uczniów. Diagnozę wstępną w poszczególnych przedmiotach przeprowadzamy na początku roku w klasie pierwszej. Jest ona podstawą do zaplanowania pracy dydaktycznej w cyklu trzyletnim. Diagnoza osiągnięć edukacyjnych uczniów, w formie zbliżonej do egzaminu gimnazjalnego z uwzględnieniem standardów egzaminacyjnych, odbywa się od klasy pierwszej – dwukrotnie w ciągu roku szkolnego (w grudniu i maju), przy czym w klasach trzecich ma charakter egzaminu próbnego.
2. Zmiana sposobu opracowania wyników diagnoz. W minionych latach

- wyniki wszelkich diagnoz przedstawialiśmy w postaci raportów. Ponieważ staraliśmy się robić to profesjonalnie i zgodnie ze sztuką, zabierało nam to dużo czasu. Obecnie przyjęliśmy inne rozwiązania: wyniki diagnoz są prezentowane w postaci zestawień, tabel, wykresów etc., zawierających konkretne informacje, które pozwalają na zaplanowanie efektywnej pracy z uczniem.
3. Zespołowe opracowanie wyników diagnoz i ich analiza. Wyniki diagnoz w postaci zestawień tabelarycznych zawierających najważniejsze dane statystyczne dla uczniów, klas i szkoły są przedmiotem analizy dla:
    - nauczycieli przedmiotów – w celu uwzględnienia ich w planach pracy dydaktycznej w poszczególnych klasach i modyfikacji metod i form pracy;
    - wychowawców – w celu przygotowania informacji o indywidualnych osiągnięciach ucznia na spotkanie trójstronne, w którym uczestniczą: uczeń z rodzicami, wychowawca, a w klasach trzecich (w uzasadnionych przypadkach) dyrektor szkoły;
    - przewodniczących zespołów nauczycieli przedmiotów humanistycznych i matematyczno-przyrodniczych – w celu zaplanowania pracy zespołów, opracowania danych do programu usprawniającego proces kształcenia oraz opracowania potrzeb w zakresie doskonalenia zawodowego;
    - lidera pomiaru dydaktycznego – do opracowania analiz porównawczych, wskazania umiejętności, które powinny być przedmiotem następnych diagnoz i ewentualnie budowy narzędzi.
  4. Zmiana formuły komunikowania wyników diagnoz osiągnięć edukacyjnych uczniów połączona z ustaleniem zasad pomocy uczniom, we współpracy z rodzicami.
  5. Pełna informacja dla rodziców o wynikach uczenia się uczniów przekazywana na koniec semestru i roku – obejmująca nie tylko przekazanie ocen, ale również informację o wynikach punktowych diagnozy w poszczególnych przedmiotach i stopniu opanowania poszczególnych standardów egzaminacyjnych.
  6. Doskonalenie zawodowe nauczycieli i pozyskiwanie nowych kwalifikacji. Niewątpliwie duże znaczenie dla poprawy efektywności kształcenia, wychowania i opieki ma fakt, że dwoje nauczycieli naszej szkoły ukończyło kurs kwalifikacyjny z zakresu nadzoru pedagogicznego, troje nauczycieli – z zakresu zarządzania oświatą, co pozwala dyrektorowi szkoły na delegowanie uprawnień i usprawnienie pracy. Diagnozy osiągnięć edukacyjnych uczniów organizuje lider pomiaru dydaktycznego – po ukończeniu kursu z zakresu pomiaru dydaktycznego.
  7. Wykorzystanie komputerów i technologii komunikacyjnych w opracowaniu i komunikowaniu wyników diagnoz. Wszyscy nauczyciele posługują się dość biegle technologiami komunikacyjnymi – wykorzystują komputer do opracowania wyników diagnoz, przesyłania ich drogą e-mailową, przedstawiania wyników czy analiz porównawczych w postaci prezentacji multimedialnych.
  8. Pozyskanie przez nauczycieli uprawnień egzaminatorów i sprawdzanie przez nich prac egzaminacyjnych zarówno z zakresu gimnazjum, sprawdzianu z zakresu szkoły podstawowej, jak i matury (z języka polskiego).
  9. Zmiana zasad rekrutacji do klas pierwszych gimnazjum. Rekrutacja odbywa się w taki sposób, aby we wszystkich klasach znalazły się jednakowo liczne grupy uczniów o najwyższych i najniższych oraz średnich osiągnięciach. W ten sposób wszystkim uczniom staramy się zapewnić równy start. Skutkuje to pozytywnymi efektami wychowawczymi.
  10. Opracowanie programów własnych – szczególnie ukierunkowanych na pracę z uczniami z trudnościami w uczeniu się.
  11. Systematyczne monitorowanie oceniania i frekwencji uczniów.
  12. Honorowanie specjalną statuetką uczniów o najwyższych wynikach i przyrostach umiejętności w diagnozach.

Podsumowanie

Dlaczego pełnienie nadzoru warto poddawać ewaluacji?

Istnieje wiele argumentów przemawiających za prowadzeniem ewaluacji

nadzoru pedagogicznego. Najważniejsze z nich są następujące:

1. Uzyskujemy informację zwrotną na temat działań podejmowanych w ramach nadzoru i ich efektów. Pozwala to na wyeliminowanie z nadzoru działań czy czynników niesprzyjających efektywnej pracy zawodowej, a rozwijanie tych, które są pożądane i oczekiwane, co w konsekwencji poprawi nasz profesjonalizm jako dyrektorów.
2. Uzyskujemy informację o wiedzy i umiejętnościach nauczycieli, ich profesjonalizmie i działaniach na rzecz własnego rozwoju.
3. Działania służące diagnozowaniu wybranych obszarów pracy szkoły sprzyjają współpracy nauczycieli – wymianie doświadczeń i wzajemnemu wspieraniu się.
4. Zespołowe planowanie i przeprowadzanie diagnoz oraz praca nad opracowaniem ich wyników wpływają na poprawę komunikacji między nauczycielami.
5. Ewaluacja pozwala na uzyskanie informacji o trafności doboru treści i metod nadzoru do potrzeb i oczekiwań.
6. Ewaluacja pozwala określić mocne strony szkoły, co z kolei stwarza możliwość promowania jej pracy w środowisku.

Niewątpliwie sprawny i skuteczny nadzór sprawowany przez dyrektora szkoły może być instrumentem jej rozwoju, a nawet, o ile nadzór zwieńczony jest powodzeniem, źródłem satysfakcji. Marzy mi się jednak... szkoła bez nadzoru. Szkoła, w której wszyscy pracują intensywnie i z zaangażowaniem (oczywiście bez zbędnej dokumentacji), wykorzystując maksymalnie wszelkie swoje możliwości dla rozwoju własnego i innych. Szkoła, w której wszelki nadzór mogłaby zastąpić rzetelna samoocena, w której każdy – dyrektor, nauczyciel, uczeń – postawi sobie tylko trzy pytania, na które rzetelnie odpowie.

- Jakie są Twoje możliwości?
- Czy w pełni je wykorzystujesz?
- Co możesz zrobić, aby wykorzystać je w pełni?

Przykład Finlandii pokazuje, że podążanie tą drogą ku doskonaleniu pracy szkoły może być drogą słuszną. Może to właśnie ta filozofia spowodowała, że uczniowie szkół fińskich w badaniach PISA uzyskują najwyższe wyniki? Może zatem warto uczyć się od innych? ■

Ewaluacja w dydaktyce, według B. Niemierki, powinna być nastawiona na systematyczne zbieranie informacji o warunkach, przebiegu i wynikach dydaktycznych w celu ulepszenia tych działań lub podjęcia decyzji o ich prowadzeniu. Ewaluacja to proces zbierania, analizowania i wartościowania danych (informacji). Dotyczy dokumentów, działań, osób, rezultatów.

W zależności od tego, kto prowadzi ewaluację, mówimy o ewaluacji:

- zewnętrznej – jest prowadzona przez osoby spoza placówki lub niezaangażowane w dany program;
- wewnętrznej – jest prowadzona przez osoby zatrudnione w placówce lub zaangażowane w dany program;
- autoewaluacji – jest prowadzona przez osoby zaangażowane w działanie placówki lub programu, ale nastawiona na refleksję nad własnymi działaniami i pogłębienie samoświadomości.

W zależności od tego, w którym momencie jest prowadzona, wyróżniamy ewaluację:

- formatywną – realizowana jest w trakcie trwania ewaluowanego programu i ma wspomagać jego realizację poprzez bieżącą analizę danych w celu ewentualnej korekty obserwowanych działań;
- konkluzywną – ewaluacja końcowa koncentruje się na analizie rezultatów lub skutków programu zarówno założonych przed realizacją, jak i niepożądanych. Wnioski z analizy tych rezultatów są często rekomendacjami, które wykorzystuje się przy realizacji przyszłych programów;
- odroczoną – ewaluacja przeprowadzona po pewnym czasie od zakończenia danego programu daje najbardziej wiarygodną analizę rezultatów i skutków danego programu.

Po co dokonujemy ewaluacji?

Na podstawie prezentacji *Ewaluacja skuteczności nadzoru pedagogicznego dyrektora szkoły/placówki*, przedstawionej podczas spotkania w Klubie Dyrektora

Augustyn Okoński, Wydział Oświaty Urzędu Miasta Chełm

Argumenty przemawiające za podejmowaniem ewaluacji nadzoru pedagogicznego:

- Poprawa profesjonalizmu dyrektora – dyrektor uzyskuje wiarygodną informację o tym, jak odbierane są jego działania i jakie są ich efekty: te oczekiwane, ale i niepożądane. Dzięki temu możliwe jest przystąpienie do eliminacji tych czynników, które nie sprzyjają efektywnej pracy zawodowej oraz rozwijanie tych aspektów, które należy rozwinąć;
- Poprawa komunikacji i współpracy z nauczycielami, rodzicami oraz uczniami – dyrektor, uwzględniając w swej pracy opinie i poglądy podmiotów szkoły, wykazuje swoją otwartość, co sprzyja wzajemnemu zaufaniu i wzbudzaniu postaw życzliwości. Nauczyciele dostrzegają, że są ważnym podmiotem, a nie tylko przedmiotem oddziaływań dyrektora szkoły. Dzięki ewaluacji istnieje możliwość wymiany doświadczeń, wzajemnego wspierania się i współpracy z innymi nauczycielami;
- Rzetelne określenie efektów realizowanego nadzoru pedagogicznego – dyrektor może określić, jaką wiedzę i umiejętności posiadają nauczyciele, jakie doświadczenia im towarzyszą,

jakie przejawiają postawy, jaki jest stopień oddziaływania nadzoru na pracę nauczyciela;

- Możliwość promocji swojej pracy, a szczególnie tych elementów, które stanowią jej mocne strony;
- Możliwość planowania strategii rozwoju;
- Uzyskanie informacji o trafności doboru treści i metod nadzoru do potrzeb i oczekiwań nadzorowanych. Co składa się na jakość w edukacji?
- Badanie potrzeb klientów szkoły.
- Konieczność diagnozowania obecnego stopnia zaspokojenia potrzeb klientów szkoły.
- Projektowanie zmian w szkole służących lepszemu spełnieniu oczekiwań klientów.
- Zespołowe współdziałanie w realizowaniu zaprojektowanych zmian.
- Badanie, diagnozowanie realizowanych zmian, monitorowanie.
- Konieczność ewaluacji zmian.

Projektowanie ewaluacji

Projekt ewaluacji może być używany w znaczeniu projektu badawczego (projekt badania jakości w określonym obszarze pracy szkoły) oraz jako metodologiczny plan wykonania takiego badania.

PROJEKT EWALUACJI

Przedmiot ewaluacji	Pytania kluczowe	Kryteria ewaluacji	Metody zbierania danych	Kto dostarcza danych	Organizacja zbierania danych
<ul style="list-style-type: none"> • Co będzie poddawane ewaluacji • Jakie aspekty w ramach przedmiotu ewaluacji będą nas interesowały? 	<ul style="list-style-type: none"> • Są to pytania, na które będziemy szukali odpowiedzi, realizując ewaluację. • Muszą się one odnosić do przedmiotu ewaluacji i być pytaniami ogólnymi (pytania szczegółowe sformułujemy w trakcie tworzenia narzędzi). 	<ul style="list-style-type: none"> • Kryteria umożliwiają dokonanie oceny ewaluowanego przedsięwzięcia. • Odpowiadając na pytania kluczowe, dokonujemy opisu przedsięwzięcia; dopiero użycie kryteriów pozwala odpowiedzieć na pytanie, czy jest ono wartościowe. 	<ul style="list-style-type: none"> • Trzeba coś wybrać z arsenału metod. • Powinniśmy tak je dobrać, by za pomocą uzyskanych danych możliwe było udzielenie odpowiedzi na kluczowe pytania ewaluacji. 	<ul style="list-style-type: none"> • Musimy określić osoby, szukali dokumenty, u których i w których będziemy szukali odpowiedzi na kluczowe pytania ewaluacji. 	<p>Zaprojektowanie przebiegu ewaluacji – harmonogram badań ewaluacyjnych:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opracowanie narzędzi, • przeprowadzenie badań, • techniczne opracowanie wyników badań, • sporządzenie raportu po każdorazowo przeprowadzonym badaniu, • przekazanie informacji zwrotnej podmiotom, • sporządzenie raportu końcowego z ewaluacji.

Kryteria ewaluacji nadzoru pedagogicznego:

- **Użyteczność** – korzyści dla szkoły, wartość podejmowanych działań z punktu widzenia jakości pracy szkoły, rezultaty i ich znaczenie dla rozwoju szkoły.
- **Kontekstualność** – uwzględnianie specyfiki pracy szkoły, wrażliwość na jej uwarunkowania – dostrzeżenie złożoności i różnorodności w nadzorowanych obszarach jej pracy.
- **Kompetentność** – znajomość przedmiotu badania oraz metod i technik diagnostycznych, umiejętność doboru metod diagnozowania.
- **Zrozumiałość** – zapewnienie pełnego porozumienia w kwestii przedmiotu nadzorowania, drogi badawczej (pytań), kryteriów oceny, opisu jakości. Kryteria ewaluacji:
- **Normatywność** – przestrzeganie zgodności wymagań stawianych nauczycielom z obowiązującym prawem bądź ustaleniami wspólnie opracowanymi i przyjętymi do realizacji.
- **Wspomagalność** – stopień zaangażowania dyrektora w rozwiązywanie problemów pracy szkoły, wartość wspomagania dla doskonalenia pracy szkoły, jakość porad o charakterze informacyjnym i szkoleniowym.
- **Obiektywizm** – zadbanie o trafność i rzetelność prowadzenia badań, wiarygodność spostrzeżeń (troska o dowody), uzgodnione kryteria oceny, wyważone i przemyślane oceny.
- **Animacyjność** – wpływ nadzoru na kreatywność pracy nauczycieli.
- **Komunikatywność** – kompetencje komunikacyjne, bezstresowy charakter relacji.
- **Sprawność** – niezbędność podejmowanych działań z punktu widzenia trafnej i rzetelnej diagnozy jakości pracy szkoły, dyscyplina programowa, terminowość, unikanie działań przypadkowych i wszelkich przejawów biurokratyzmu.

Kluczowe pytania ewaluacyjne – są to pytania, na które szukamy odpowiedzi podczas przeprowadzania ewaluacji. Powinny się odnosić do każdego z obszarów oraz każdego kryterium.

Obszar: Nadzór pedagogiczny w szkole

Kryterium: Zrozumiałość

Pytania kluczowe:

- Czy znajomość zasad realizacji nadzoru pedagogicznego wśród nauczycieli gwarantuje optymalną jakość procesów edukacyjnych w szkole?
- Niektórzy używają pojęcia „wskaźnik”, formułując opis pożądanego stanu zazwyczaj do określonych standardów.

Obszar: Nadzór pedagogiczny w szkole

Standard: Nadzór pedagogiczny jest zrozumiały dla podmiotów szkoły

Wskaźniki: Nauczyciele znają i rozumieją kryteria realizacji nadzoru.

Realizacja hospicji

Przeprowadzenie ewaluacji hospicji:

Dyrektor –
W czym obserwowane zajęcia pomogły osobie hospitowanej?
Osoba hospitowana –
Jakie korzyści wyniósł hospitowany z hospicji zajęć?

Rozmowa pohospitacyjna

- dokonanie samooceny zajęć edukacyjnych przez nauczyciela,
- dokonanie oceny zajęć edukacyjnych przez dyrektora,
- przekazanie nauczycielowi określonych rad, wskazówek stosownych do podejmowanych przez niego działań,
- przekazanie ewentualnych zaleceń.

Ewaluacji hospicji najlepiej dokonać w formie samooceny:

- Dyrektor – W czym moja hospitacja pomogła (pomogła) nauczycielowi?
- Nauczyciel – Jakie korzyści dała mi hospitacja zajęć?

Raport ewaluacyjny

Lista błędów według Henryka Mizerka:

- Unikaj tworzenia raportu typu „opowieść w dziesięciu tomach”. Dobry raport to 10–15 stron.
- Nie koncentruj się na stronie graficznej (to nie komiks). Tabele umieść w załączniku, w raporcie tylko wykresy.
- Określ, do kogo piszesz raport (język).
- Raport nie może być o wszystkim („niekończąca się historia”). Unikaj raportu typu:
  - „opowieść Robinsona Kruzo na bezludnej wyspie” – program bez jego kontekstu;
  - „powieść z kluczem” – treści ukryte między wierszami czasami ze względów politycznych;
  - „książka telefoniczna” – dane bez jakiegokolwiek analizy;
  - „kasa pancerna w banku” – dzieło dla wybranych ze względu na hermetyczny język;

- „romantyczny poemat” – górnolotne słowa zamiast rzetelnego opisu;
- „opowieść Zagłoby” – autor się chwali (robimy wszystko dobrze);
- „parawan” – pisany z intencją ukrycia niepowodzeń;
- „mowa obrońcy” – nastawiony na usprawiedliwanie, wybielanie;
- „paszkwil” – uwypuklone słabe strony;
- „dekalog” – uwaga skupiona na wartościowaniu i rekomendacjach;
- „instrukcja obsługi” – uwaga skoncentrowana na tym, co zrobić, aby odnieść sukces;

- „po uważaniu” – uwzględni interesy określonej grupy;
- „krecia robota” – służy zniszczeniu programu pod presją określonej grupy.

Przykładowa struktura raportu ewaluacyjnego

1. Okładka i strona tytułowa:
  - tytuł opracowania oraz miejsce napisania/wydania;
  - nazwiska autorów;
  - nazwiska/nazwy partnerów uczestniczących w przeprowadzeniu ewaluacji;
  - czas przeprowadzenia ewaluacji;
  - data napisania raportu.
2. Spis treści.
3. Wprowadzenie:
  - opis programu – geneza (przyczyny i początki powstania) danego programu, projektu; przedsięwzięcia itp.; filozofia programu; główne cele; miejsce realizacji; podejmowane działania; środki i zasoby wykorzystane w trakcie ewaluacji. Opis powinien zawierać dynamikę zjawiska poddawanego ewaluacji, a więc wskazywać na wszelkie zmiany zachodzące na przestrzeni czasu, określać przyczyny i skutki tych zmian;
  - opis ewaluacji – uzasadnienie pod-

jęcia ewaluacji; cele zastosowanej ewaluacji; dla kogo została przeprowadzona; jak, gdzie, kiedy i przez kogo została wykonana; czynniki ograniczające przeprowadzenie ewaluacji (tło polityczne, ludzie, kontekstualność badanych obszarów).

4. Ewaluacja programu:
  - projekt ewaluacji;
  - przedmiot ewaluacji;
  - obszary ewaluacji;
  - pytania kluczowe;
  - kryteria;
  - metody;
  - próba;
  - harmonogram przeprowadzonej ewaluacji (może być umieszczony w aneksie);
  - adresaci ewaluacji.
5. Baza danych – prezentacja ewaluowanego obszaru (obszarów) na podstawie zastosowanych metod i narzędzi badawczych.
6. Analiza danych:
  - prezentacja metody (metod) analizy danych (w skrócie);
  - prezentacja wyników.

Gdziekolwiek jest to możliwe, należy przedstawiać mapy, tabele, rysunki i interpretacje danych jakościowych. Można włączyć do raportu cytaty z wywiadów (bezpośrednie cytaty mogą nam dużo powiedzieć na dany temat).
7. Wnioski – to odpowiedzi na główne pytania ewaluacyjne przedstawione w projekcie oraz na te, które ujawniły się w trakcie badań (bez powtarzania faktów przedstawionych w części raportu poświęconej bazie danych i ich analizie).
8. Zalecenia – może to być jedyna część raportu czytana przez odbiorców. Zalecenia należy przedstawić w kolejności ich ważności.
9. Aneks – w aneksie należy zamieścić szczegółowe informacje odnoszące się do innych części raportu, np. szczegóły dotyczące zastosowanych narzędzi oraz metod, wzór, np. ankiety, kwestionariusza, arkusza obserwacyjnego, arkusza wywiadu, harmonogramy, spis osób, z którymi zostały przeprowadzone wywiady, spis przeczytanych materiałów itp.

Literatura

Stefan Wlazło, *Mierzenie jakości pracy szkoły*, Wrocław 1999 opr. tkk ■

Ewaluacja działań wychowawczych i profilaktycznych w szkole/placówce oświatowej (I)

Cele ewaluacji

Mirosław Krężel

Centrum Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie

Przystępując więc do wykonania w szkole/placówce zadania zapisanego w programie wychowawczym lub szkolnym programie profilaktyki pod hasłem „ewaluacja”, nie można się ograniczyć jedynie do wymienienia zrealizowanych w czasie roku szkolnego – w określonym obszarze pracy szkoły – działań wychowawczych i profilaktycznych. Powinno się pojawić w tym momencie wartościowanie, ocena podejmowanych działań oraz badanie ich skuteczności.

Celem prezentowanego artykułu będzie przybliżenie problematyki związanej z projektowaniem i realizacją w szkole/placówce ewaluacji rozumianej jako badanie skuteczności i efektywności podejmowanych działań edukacyjnych. Omówienie następujących po sobie etapów procedury ewaluacyjnej zostanie wzbogacone o komentarz, w którym autor odniesie się do najczęściej pojawiających się błędów popełnianych podczas planowania i wdrażania ewaluacji wewnątrzszkolnej. Artykuł stanowi także zaproszenie do dyskusji, adresowane do nauczycieli, dyrektorów, doradców metodycznych i przedstawicieli nadzoru oświatowego, dotyczące realizowanych obecnie w szkołach i placówkach badań ewaluacyjnych, prowadzonych zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z 15 grudnia 2006 roku w sprawie szczegółowych zasad sprawowania nadzoru pedagogicznego (...).

Paragraf 3. pkt 1.3. tego rozporządzenia mówi bowiem o konieczności „oceniać działalność dydaktyczną, wychowawczą i opiekuńczą szkół i placówek”, zaś paragraf 7. pkt 4.3. o konieczności informowania przez dyrektora szkoły/placówki nauczycieli i rodziców o „podjętych działaniach wy-

kających z wniosków ze sprawowania nadzoru pedagogicznego wraz z informacją o ich skutkach”. W szkołach/placówkach występuje dość powszechne postrzeganie ewaluacji jako opisu, swoistej inwentaryzacji podejmowanych przez nauczycieli działań edukacyjnych w określonych obszarach pracy szkoły. W świetle obowiązującego rozporządzenia takie postrzeganie ewaluacji wydaje się więc błędne. Tego rodzaju jej rozumienie jest również nieuzasadnione merytorycznie. Jeśli chcemy bowiem uzyskać informację dotyczącą skuteczności (efektywności) realizowanych działań, na przykład w zakresie poprawy bezpieczeństwa uczniów w szkole, to wyliczanie (opisywanie) działań typu: zainstalowano w szkole monitoring, zintensyfikowano dyżury nauczycieli, zorganizowano spotkanie ze specjalistą ds. nieletnich, przeprowadzono warsztaty dla uczniów „Bezpieczna droga do szkoły” dostarczy nam jedynie informacji o podjętych w omawianym obszarze działaniach służących realizacji określonego celu – poprawie bezpieczeństwa w szkole. Nie zgromadzimy natomiast danych świadczących o efektach tych działań. Nie dowiemy się zatem, co dało zainstalowanie monitoringu, jakie efekty przyniosła intensyfikacja

cja dyżurów nauczycieli, czego nowego dowiedzieli się uczniowie (przyrost wiedzy) od specjalisty ds. nieletnich i czego nauczyli się w czasie warsztatów „Bezpieczna droga do szkoły”. A może nawet nie tylko nauczyli się, ale w jakim stopniu nabyte umiejętności wykorzystują, podążając do szkoły.

Podstawą teoretyczną do opracowania niniejszego artykułu była koncepcja ewaluacji Zbigniewa Gasia, prezentowana między innymi w pracach: *Szkolny program profilaktyki: istota, konstruowanie, ewaluacja*, Lublin 2004 i *Profilaktyka w szkole*, Warszawa 2006.

W „Słowniczku ważniejszych terminów profilaktycznych”, stanowiącym aneks do pierwszej z cytowanych prac, Z. Gaś definiuje ewaluację jako systematyczne gromadzenie informacji w celu uzyskania odpowiedzi na pytania dotyczące działań, charakterystyki i wyników programu. Podstawowe etapy ewaluacji to: projektowanie, gromadzenie danych, analiza danych, interpretacja wyników oraz wnioski i zalecenia.

Przystępując więc do wykonania w szkole/placówce zadania zapisanego w programie wychowawczym lub szkolnym programie profilaktyki pod hasłem „ewaluacja”, nie można się ograniczyć jedynie do wymienienia zrealizowanych w czasie roku szkolnego – w określonym obszarze pracy szkoły – działań wychowawczych i profilaktycznych. Powinno się pojawić w tym momencie wartościowanie, ocena podejmowanych działań oraz badanie ich skuteczności. Przy czym odpowiedź na pytanie o skuteczność projektowanych działań będzie niejednokrotnie bardzo trudna lub nawet niemożliwa, jeśli nie przeprowadzimy przed wdrożeniem programu badań początkowych służących określeniu stanu początkowego, wyjściowego, który będzie stanowić punkt odniesienia dla późniejszej oceny (etapowej, końcowej) efektów. W związku z tym myślenie o ewaluacji po zakończeniu realizacji programu jest zdecydowanie spóźnione. Niestety wielu dyrektorów i nauczycieli zaczyna przygotowywać się do ewaluacji (np. organizując lub biorąc udział w różnych formach doskonalenia z tego zakresu) w fazie realizacyjnej programu. W świetle dotychczasowych rozważań należy przyjąć, że procedurę ewaluacyjną programu powinniśmy opracowywać równoległe z pracą nad samym

programem (wychowawczym, profilaktyki) lub tuż po jego opracowaniu, lecz zdecydowanie przed wdrożeniem.

Prezentowane w artykule treści powinny zatem z jednej strony pomóc nauczycielom i dyrektorom w opracowaniu procedury ewaluacyjnej projektowanego programu, z drugiej zaś służyć ocenie realizowanej w szkole/placówce ewaluacji.

A zatem pierwszy krok przy planowaniu lub ocenie procedury ewaluacyjnej to pytanie o cele ewaluacji. Z. Gaś wyróżnia:

- *ewaluację formatywną*, czyli procedurę gromadzenia, analizowania i interpretacji danych o działaniu programu w celu usprawnienia i rozwoju ocenianego programu profilaktycznego;
- *ewaluację procesu*, czyli procedurę gromadzenia, analizowania i wykorzystywania wyników badań w celu uzyskiwania informacji zwrotnych umożliwiających udoskonalenie programu przez eliminowanie działań nieskutecznych, modyfikowanie działań o ograniczonej skuteczności oraz rozwijanie działań skutecznych;
- *ewaluację rozwijającą* – procedurę gromadzenia, analizowania i wykorzystywania wyników badań na temat programu i jego efektów, realizowaną przy wykorzystaniu aktywności głównych odbiorców ewaluacji, a prowadzącą do wzbogacenia lokalnej społeczności i wzrostu zaangażowania jednostek w zmiany systemowe.

W projektowanych badaniach ewaluacyjnych możemy się skoncentrować na zbieraniu informacji służących udzieleniu odpowiedzi na pytanie o stopień osiągnięcia zakładanych w programie celów. Interesować nas wówczas będzie między innymi to, czy cele programu zostały osiągnięte i czy udało się je zrealizować w planowanym czasie, z udziałem jakich środków finansowych, materiałów edukacyjnych, a także przy jakich kompetencjach merytorycznych i osobistych realizatorów programu. Aby było to jednak możliwe, należy wcześniej zadbać o właściwą konstrukcję programu. W wielu funkcjonujących w szkołach programach wychowawczych czy szkolnych programach profilaktyki cele programu nie korespondują z zadaniami programu, a te ostatnie

z jego treściami. Nie wiadomo więc, jakie działania miałyby służyć realizacji określonych celów, zarówno szczegółowych, jak i ogólnych. Tego rodzaju wadliwa konstrukcja programu nie tylko stwarza trudności w jego realizacji, ale komplikuje też, a czasem wręcz uniemożliwia uzyskanie odpowiedzi na pytanie o stopień osiągnięcia zamierzonych celów.

Możemy gromadzić informacje obejmujące cały proces wdrażania programu. Podejmiemy wówczas trud zebrania informacji dotyczących sposobu oszacowania potrzeb uczestników programu, kompetencji merytorycznych i osobistych realizatorów programu, niezbędnych do jego realizacji, sposobu pozyskiwania jego uczestników, standardowego przebiegu programu. Ważne będą też opinie uczestników i realizatorów programu dotyczące jego słabych i mocnych stron, a także możliwości modyfikacji programu w przyszłości.

Skoncentrować się możemy na badaniu wyników zrealizowanego programu. W tym przypadku powinniśmy się skupić na korzyściach, jakie uzyskali uczestnicy programu (przyrost wiedzy, rozwój umiejętności i kompetencji, modyfikacje postaw oraz zmiany w zakresie zachowania). Warto jednak w tym miejscu zauważyć, że w wyniku podjęcia zaplanowanych działań wychowawczych czy profilaktycznych mogą się pojawić zarówno zakładane efekty programu, jak i takie jego rezultaty, których się nie spodziewaliśmy. Czasem mogą mieć one nawet charakter negatywny. Na przykład skonfliktowanie rady pedagogicznej w wyniku wadliwie opracowanej i wdrożonej procedury ewaluacyjnej, czego skutkiem mogą być krzywdzące i niemające uzasadnienia w faktach oceny.

Podsumowując dotychczasowe rozważania, należy stwierdzić, że podjęcie decyzji o tym, co będzie celem projektowanej ewaluacji – stopień osiągnięcia celów, proces wdrażania programu czy jego rezultaty – powinno wpłynąć na rodzaj i sposób zbierania informacji. A zatem także na to, jakie badania ewaluacyjne będziemy prowadzić, jaką zastosujemy strategię badań, metodę i technikę ich realizacji, kogo obejmie planowanymi badaniami. Kwestie te zostaną omówione w następnym artykule z tego cyklu, zamieszczonym w kolejnym wydaniu „Refleksji”. ■

Zastosowania ewaluacji

Ewa Wika, Centrum Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie

Techniką diagnostyczną pomocną w ocenieniu przebiegu i wyników własnej pracy jest ewaluacja. Można ją postrzegać jako:

- szacowanie wartości określonego procesu,
- ocenę systemu jako części procesu wspierającego podejmowanie decyzji,
- pomoc w podejmowaniu decyzji o sposobie osiągania zamierzonych celów,
- wysnuwanie wniosków o wartości podejmowanych działań i ich skuteczności,
- określenie wpływu zastosowanych strategii na rozwój podmiotów i programów wdrażanych w placówce.

Proces badań ewaluacyjnych można zasadniczo przedstawić jako ciąg czterech grup pytań odpowiadających kolejnym etapom pracy badawczej. Są to:

- 1) pytania związane z fazą projektowania ewaluacji,
- 2) pytania dotyczące realizacji badań, czyli gromadzenia danych,
- 3) pytania związane z analizą i interpretacją danych,
- 4) pytania dotyczące sporządzenia raportu i prezentacji wyników badań.

Ewaluacja wewnątrzszkolnego systemu oceniania

W każdej szkole powinien od kilku lat funkcjonować wewnątrzszkolny system oceniania. Ma on umożliwić placówce prowadzenie własnej polityki oświatowej oraz realizację ważnych dla niej wartości wynikających z wizji i misji. Czy szkoły traktują tę możliwość jak dobrodziejstwo, czy też jako jeszcze jeden biurokratyczny wymysł?

Na uwagę zasługuje opinia Hanny Szypryt-Nowickiej, która w artykule „Ewaluacja szkolnego systemu oceniania” podkreśla, że ewaluacja nie jest podsumowaniem funkcjonowania procesu oceniania postępów i osiągnięć uczniów, lecz początkiem budowania czegoś, co będzie korzystniejsze dla społeczności szkolnej.

Ewaluacja wewnątrzszkolna, oparta na przemyślanym, planowym działaniu, będzie wymagała opracowania własnego modelu przekazywania informacji wartościujących. Ewaluatorzy muszą wypracować system narzędzi badawczych, stosując jako metody badawcze: obserwację (często nadużywaną jako

źródło informacji), ankietę, wywiad, a także analizę dokumentów. Umiejętności pomocne w toku ewaluacji to niewątpliwie: pisanie projektu, określanie celów ewaluacji, wybór technik zbierania danych, konstruowanie kwestionariuszy i posługiwanie się nimi, przeprowadzanie wywiadów, analizowanie danych, pisanie raportów, formułowanie rekomendacji.

Niezależnie od tego, co będzie przedmiotem badania, fazy ewaluacji będą następujące: • uściślenie problemów i celów ewaluacji • określenie uczestników ewaluacji • systematyczne zbieranie danych • analiza i diagnoza • planowanie i działanie.

Kluczowym momentem, wpływającym na jakość badania, będzie skonstruowanie wskaźników. Cały czas trzeba mieć na uwadze, że ewaluacja jest badaniem wartości, czyli jakości danego obiektu. W zależności od tego, jak rozumiemy jakość, pojawiają się różnorodne kryteria działania. Jakość można określić na kilka różnych sposobów:

- Jakość wyznaczają potrzeby klientów.
- Jakość jest definiowana jako zgodność z postawionym celem.
- Jakość jest osiągnięta w wyniku ustawicznego doskonalenia.
- Zarządzanie jakością polega na zapobieganiu usterkom, a nie na ich wykrywaniu.
- Jakość jest związana z „wykonaniem czegoś dobrze za pierwszym razem” i eliminowaniem wszystkiego, co jest poniżej określonego standardu.

Wewnątrzszkolny system oceniania musi być zgodny z ustawą o systemie oświaty, z rozporządzeniem MEN z dnia 19 kwietnia 1999 r. w sprawie zasad oceniania, klasyfikacji i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania egzaminów i sprawdzianów w szkołach publicznych, z podstawą programową oraz standardami wymagań. Musi uwzględniać wewnętrzne uwarunkowania szkoły, np.: szkolny zestaw programów nauczania, szkolny program wychowawczy, wiedzę nauczycieli na temat oceniania, przedmiotowe systemy oceniania spójne ze szkolnym systemem oceniania. Bardzo ważną kwestią jest także określenie form i sposobów prowadzenia ewaluacji oraz opisanie procedur wprowadzania zmian w wewnątrzszkolnym systemie oceniania.

Oceny funkcjonowania wewnątrzszkolnego systemu oceniania można dokonać, odpowiadając sobie, między innymi, na następujące pytania:

- Czy jest on zrozumiały dla rodziców, uczniów, nauczycieli?
- Czy jest przez nich akceptowany?
- Czy jest jednoznaczny pod względem interpretacji?
- Czy wszystkie podmioty znają kryteria oceniania?
- Czy pozwala na indywidualizację nauczania?
- Czy uwzględnia samoocenę ucznia?
- Czy określa częstotliwość, sposoby i formy oceniania?
- Czy określa procedurę poprawiania oceny i warunki odwołania od oceny?
- Czy motywuje ucznia do pracy, planowania swojego rozwoju, aktywności społecznej?

Dyrektor szkoły, prowadząc nadzór nad ocenianiem wewnątrzszkolnym i ewaluacją wewnątrzszkolnego systemu oceniania, powinien zwrócić uwagę przede wszystkim na następujące kwestie:

1. Czy istnieje system monitoringu dotyczący przestrzegania zasad klasyfikowania, promowania i przeprowadzania egzaminów?
2. Czy w procedurach nadzoru pedagogicznego założona jest weryfikacja WSO z praktyką oceniania szkolnego?
3. Czy tematyka doskonalenia nauczycieli zawiera doskonalenie w zakresie relacji przedmiotowych systemów oceniania i szkolnego systemu oceniania?
4. W jaki sposób został ustalony zakres kompetencji uczniowskich przewidzianych do badań diagnostycznych?
5. W jaki sposób dyrektor szkoły prowadzi nadzór nad realizacją wniosków z tych badań?
6. Czy szkoła przygotowała projekt ewaluacji wewnątrzszkolnego systemu oceniania?
7. Jak zaplanowany jest nadzór nad dokonywaniem ewaluacji wewnątrzszkolnego systemu oceniania?
8. W jaki sposób uzyskane w toku ewaluacji wnioski są wykorzystywane do modyfikacji systemu?
Jeśli efektem takich lub podobnych działań mają być: coraz sprawniej funkcjonujący system oceniania, skuteczniejsza motywacja do pracy, duża edukacyjna wartość dodana, to z pewnością warto się zastanowić nad tym, jak zaplanować i przeprowadzić procedurę ewaluacji WOS w swojej placówce.

Literatura

- Durda M., Maciejewska J., *Jak badać i podnosić jakość pracy szkoły*, eMPI2, Poznań 2002
- Gawrecki L., *Kompetencje menedżera oświaty*, eMPI2, Poznań 2003
- Konarzewski K., *Jak uprawiać badania oświatowe*, WSiP, Warszawa 2000
- Korporowicz L., *Ewaluacja w edukacji*, Oficyna Naukowa, Warszawa 1997
- Mizerek H., *Ewaluacja w szkole*, Wydawnictwo MG, Olsztyn 1997
- Pielechowski J., *Organizacja i zarządzanie oświatą i szkołą*, eMPI2, Poznań 2003
- Tołowińska-Królikowska E., *Autoewaluacja w szkole*, CODN 2002

Przykładowy fragment projektu ewaluacji funkcjonowania WSO w szkole

Pytania kluczowe	Wskaźniki	Kryteria spełniania wskaźników	Metody zbierania danych	Źródła danych	Organizacja zbierania danych
Czy WSO sprzyja motywowaniu uczniów do pracy oraz planowaniu ich rozwoju?	WSO sprzyja motywowaniu uczniów do nauki.	1. Ocenianie spełnia funkcję wspierającą. 2. Uczniowie chętnie uczestniczą w zajęciach.	wywiad, ankieta ankieta, wywiad	uczeń, nauczyciel, rodzic uczeń, nauczyciel	Zespół ewaluacyjny przygotowuje narzędzia badawcze, wychowawcy klas prowadzą badania ankietowe wśród uczniów i nauczycieli.
	WSO jest użyteczne do planowania rozwoju uczniów.	1. Uczniowie znają swoje mocne i słabe strony. 2. Uczniowie biorą udział w konkursach. 3. Uczniowie uczestniczą w kołach zainteresowań.	ankieta analiza dokumentacji analiza dokumentacji	uczeń, nauczyciel nauczyciel nauczyciel	

Ewaluacja w ośrodku doskonalenia

Co zatem jest przedmiotem ewaluacji w ośrodku doskonalenia?

Oferta dotycząca doskonalenia i doskazywania zawodowego organizowanego przez Centrum Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie jest szeroka; uwzględnia potrzeby deklarowane przez naszych klientów: kadre kierowniczą oraz nauczycieli wszystkich typów szkół i placówek oświatowych, doradców metodycznych i pracowników jednostek samorządów terytorialnych odpowiedzialnych za sprawy oświaty. Przedmiotem ewaluacji prezentowanego badania były formy doskonalenia do 10 godzin dydaktycznych, tj. warsztaty, rady pedagogiczne, kluby dyrektora, fora samorządowe oraz formy doskonalenia trwające dłużej niż 10 godzin dydaktycznych, takie jak kursy doskonalące, studia podyplomowe, kursy kwalifikacyjne.

Spośród 332 form kształcenia i doskonalenia, przeprowadzonych przez pracowników dydaktycznych CDiDN w Szczecinie, aż 97,5% stanowiły formy bezpłatne dla nauczycieli.

Pytania dotyczące ewaluacji na przykładzie badania efektów procesu doskonalenia i doskazywania nauczycieli w CDiDN w Szczecinie

Dlaczego chcę to badać? Jak zostaną wykorzystane wyniki badań?

Zbieranie informacji zwrotnych od uczestników i organizatorów szkoleń jest planowym oraz ciągłym działaniem służącym doskonaleniu jakości pracy nauczycieli konsultantów, co w konsekwencji przekłada się na jakość pracy CDiDN.

Dla kogo chcę to badać?

Odbiorcami raportu są: dyrektor placówki, dyrektor do spraw CEN oraz organizatorzy poszczególnych form doskonalenia.

Jakie zasadnicze pytania mogę postawić w odniesieniu do wyróżnionych problemów badawczych?

Oto przykłady pytań kluczowych postawionych w naszych badaniach:

- Jakie były źródła inspiracji realizowanych programów doskonalenia?
- Czy cele kształcenia zostały zrealizowane?

- Czy stosowane metody i formy inspirowały uczestników do pracy?
- Na ile zdobyta przez uczestników wiedza i umiejętności będą przydatne w ich pracy zawodowej?
- Czy warunki, w jakich prowadzono doskonalenie, były dla uczestników satysfakcjonujące?

Na podstawie jakich kryteriów będziesz wnioskować o obiekcie ewaluacji oraz orzekać o problemach badawczych?

Na potrzeby badania efektów procesu doskonalenia i doskazywania nauczycieli realizowanego przez CDiDN za kryteria będące podstawą wnioskowania o jakości form doskonalenia i doskazywania nauczycieli przyjęto m.in.:

1. Zgodność treści szkolenia z celami kształcenia.
2. Skuteczność stosowanych metod i form pracy.
3. Wartość materiałów i środków dydaktycznych.
4. Użyteczność i ważność tematyki doskonalenia w praktyce szkolnej.

Jakie metody, techniki, narzędzia badawcze pozwolą na orzekanie o przedmiocie ewaluacji?

W naszym badaniu jako technikę badawczą stosowaliśmy głównie ankietowo-

Nie przechowalnia

Katarzyna Krysztofiak, CDiDN w Szczecinie

wanie, uzupełnione o obserwacje, rozmowy i wywiady z uczestnikami zajęć. Posługiwano się różnymi typami arkuszy ewaluacyjnych: dla form doskonalenia do 10 godzin dydaktycznych i powyżej 10 godzin dydaktycznych.

Kto może dostarczyć istotnych informacji? Jak liczne przypadki pozwolą orzekać o przedmiocie badań?

Przedstawione w raporcie ewaluacyjnym informacje uzyskano w oparciu o arkusze ewaluacji zbiorczej. Jak wspomniałam wcześniej, arkusze różnicowano ze względu na liczbę godzin dydaktycznych przeznaczonych na realizację poszczególnych form. Informacje pozyskiwali prowadzący zajęcia konsultanci, sporządzając następnie zbiorcze zestawienia danych. Opinie o wartości organizowanych szkoleń udzieliła zdecydowana większość spośród 8482 przeszkolonych osób.

Jak będą prezentowane wyniki ewaluacji?

W naszym przypadku raport ewaluacyjny trafia do dyrektora placówki, dyrektora do spraw edukacji nauczycieli oraz organizatorów poszczególnych form doskonalenia. Ponadto jego skrót, a w szczególności wnioski i propozycje usprawnień są prezentowane na ogólnym zebraniu konsultantów.

Listę pytań dotyczących organizacji badań można rozszerzyć o kolejne, bardziej szczegółowe:

- Kto formułuje kryteria ewaluacji?
- Na jakie pytania można uzyskać odpowiedź, stosując konkretne metody badawcze?
- Ile jest czasu na przeprowadzenie ewaluacji?
- Jak będzie kontrolowany przebieg badań?
- Jak będzie kontrolowane przestrzeganie standardów etycznych, merytorycznych i profesjonalnych?

Intencją tego artykułu jest chęć podkreślenia, że procedura projektowania ewaluacji przebiega od ustalenia spraw bardzo ogólnych do coraz bardziej szczegółowego określenia tego, co i jak będzie badane na poziomie pytań zadawanych za pomocą konkretnych metod i technik badawczych. Przedmiotem analizy dokonywanej przez ewaluatora są natomiast poszczególne fakty, empirycznie potwierdzone informacje, na podstawie których konstruuje coraz bardziej ogólny obraz badanego przez niego obiektu. ■

Poczekalnia story, czyli dylematy nauczycieli świetlic szkolnych to tytuł konferencji, która odbyła się z inicjatywy nauczycieli świetlicy w Szkole Podstawowej nr 64 w Szczecinie.

Nauczyciele świetlic szkolnych są z reguły traktowani w swoich placówkach po macoszemu. Panie świetliczanki, jak najczęściej się o nich mówi, to „gorszy gatunek” nauczycieli. Nierzadko doświadczają sytuacji, że nie są informowane o ważnych wydarzeniach szkolnych, radach pedagogicznych, a ich praca jest traktowana jako spokojne zajęcie, gdzieś na uboczu szkoły. Tymczasem odpowiedzialność spoczywająca na nich powoduje, że muszą się wykazać dużymi kompetencjami, aktywnością i pomysłowością. Z większością swoich problemów zostają, niestety, same.

Pomysłodawczyniami konferencji w SP 64 były Agnieszka Czachorowska i Aleksandra Domańska, nauczycielki świetlicy w tejże szkole. Zainspirował je list otwarty, jaki skierowali do władz miasta i MEN nauczyciele z tamtejszego środowiska w sprawie powołania doradcy metodycznego ds. świetlic. Potrzeby środowiska szczecińskiego sprawiły, że podjęły się nie tylko zorganizowania konferencji, ale także postanowiły powołać Klub Nauczycieli Świetlic Szkolnych. W przygotowanej na spotkanie inicjatywne propozycji statutu stowarzyszenia znalazły się m.in. cele: podniesienie jakości pracy świetlic, wymiana doświadczeń, planowanie wspólnych działań podnoszących prestiż zawodu nauczyciela wychowawcy świetlicy, opracowanie materiałów metodycznych i współpraca z organizacjami społecznymi działającymi na rzecz opieki i wychowania dzieci.

Uczestnicy szczecińskiej konferencji podkreślali, że powołanie metodyka ds. świetlic przyniosłoby niezaprzeczalne korzyści w postaci działań integracji, szkoleń i wymiany doświadczeń.

Poczekalnia story miała także dostarczyć uczestnikom wsparcia merytorycznego w postaci wykładów pracowników naukowych i praktyków oraz prezentacji najnowszych pozycji książkowych

dotyczących zagadnień opiekuńczo-wychowawczych. Podczas konferencji wykład wygłosiła Danuta Kmita, doradca metodyczny ds. świetlic w Krakowie, która omówiła obszar działalności metodyka, doświadczenia praktyczne oraz zaprezentowała tak zwaną pedagogikę cyrku, czyli metodę rozwijania aktywności fizycznej i koncentracji przez cyrkowe ćwiczenia sprawnościowe. Z kolei dr Grażyna Gajewska z Uniwersytetu Zielonogórskiego przedstawiła wyniki badań własnych na temat stanu świetlic szkolnych. Badała głównie szkoły w Zielonej Górze i okolicach. Wyniki pokazały, że jednym z powodów niechęci dzieci do przebywania w świetlicy jest nuda. Ponadto wciąż zdarzają się w szkołach przypadki, że świetlica jest miejscem odbywania się tak zwanych zastępstw. A więc nie ma w niej regularnych zajęć, są zaś miejscem łatania braków kadrowych szkoły. Świetlice są też często miejscem wyłącznie odrabiania zajęć domowych. Nużą dzieci niezmiennie zajęcia plastyczne. Jako jedno z negatywnych zjawisk podopieczni podają to, że „pani krzyczy”.

Są oczywiście szkoły, gdzie praca świetlic przebiega według najlepszych wzorców. Przykładem niech będzie choćby zaprezentowana na konferencji praca świetlicy organizatora. Cała różnorodność zajęć, konkursów, akcji powoduje, że jest ona ważnym uzupełnieniem pracy wychowawczej placówki.

W przerwie konferencji uczestnicy mogli się zapoznać z najnowszą książką G. Gajewskiej i K. Bazydło-Stodolnej *Teoretyczno-metodyczne podstawy pracy opiekuńczo-wychowawczej*. Autorkom przyświecała troska o jakość pracy świetlic, profesjonalizm działań opiekuńczo-wychowawczych. Zaprezentowały one pracę świetlic szkolnych i środowiskowych. W książce znalazły się wyniki badań empirycznych i propozycje metodyczne zajęć.

Pierwsza w Szczecinie konferencja dla nauczycieli świetlic szkolnych stała się załącznikiem kolejnej inicjatywy mającej na celu podnoszenie poziomu pracy szkół. ■

Dlaczego chcemy realizować projekt?

Andrzej Smoliński

Centrum Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie

Wiedząc już, kto organizuje konkursy grantowe i jakie ramy formalnoprawne konstytuują wnioskodawcę oraz mając ogólny zarys pomysłu i listę sprzymierzeńców, którzy mogą pomóc w realizacji przedsięwzięcia, projekt warto poddać weryfikacji sensowności. Oczywiście dla wszystkich chcących realizować swój pomysł pytanie o sensowność ich działania jest pytaniem retorycznym, ale to, co oczywiste dla nas, nie musi być oczywiste dla donatora. Dlatego prezentując projekt, trzeba się szeroko odnieść do uwarunkowań i realiów (miejsca, czasu, społeczności lokalnej), w których będzie zakorzeniona jego realizacja. Warto sobie również odpowiedzieć na pytanie: czy istnieje inna (zewnętrzna) niż nasza potrzeba realizacji projektu? Dobrze byłoby, gdyby nasz pomysł wynikał z potrzeby zmiany jakiejś problemowej sytuacji społecznej. Należy zatem sprawdzić, czy istnieje problem (gospodarczy, społeczny, kulturowy), na który odpowiada nasze działanie.

Analizę problemu warto przeprowadzić dwiema ścieżkami. Pierwsza z nich to refleksja intuicyjna – nieformalna – polegająca na zdefiniowaniu widocznego głównego problemu oraz zbadaniu

jego przyczyn, a także efektów, które mogą nastąpić w momencie braku interwencji. Analizę tę można przygotować w formie drzewka (tabeli) tak, aby relacje między przyczynami, problemem a efektami dalszego pogłębiania się problemu były dobrze widoczne. Aby wykonać taką syntetyczną analizę, trzeba przejść trzy etapy:

1. Diagnozy sytuacji – opisywaną we wcześniejszych artykułach analizę możliwości pozyskiwania środków, wnioskodawcy, partnerów.
2. Identyfikacji problemów kluczowych – wyżej opisywane intuicyjne założenie widocznego problemu odnoszącego się do potrzeb społeczności lokalnej i sprawdzenie, czy jest on tożsamy z ogólnie sformułowanymi problemami definiowanymi w dokumentach programowych.
3. Zobrazowania zależności przyczynowo-skutkowej pomiędzy problemami w formie drzewa (tabeli), czytanej od dołu (patrz poniżej).

Druga analiza, przyjmująca formę uzasadnienia, powinna być przeprowadzona w oparciu o lokalne strategie rozwoju (miasta, powiatu, regionu) oraz strategie sektorowe (w naszym przypad-

ku dotyczące oświaty), które definiują główne problemy na poziomie sektorowym czy regionalnym. Uzasadnienie opracowane w oparciu o wyżej wymienione dokumenty jest nie tylko zdefiniowaniem problemu, ale ma ono także ugruntowaną podstawę teoretyczną.

Dalszy opis powinien się składać z propozycji choćby fragmentarycznego rozwiązania problemu poprzez wskazanie celów interwencji i określenia środków ich realizacji.

Czego trzeba się wystrzeżać przy opracowywaniu uzasadnienia?

- pomijania konkretnych danych potwierdzających opisywane problemy,
- sformułowań wyrażających subiektywną ocenę sytuacji, która nie jest poparta żadnymi zewnętrznymi kryteriami,
- nazywanie sytuacji problemowymi, które powszechnie nie są za takie uznawane,
- pomijania opisu specyficznych barier dla konkretnej grupy beneficjentów (np. przeszkód, jakie można napotkać przy rekrutowaniu uczestników),
- niejasnego powiązania przyczynowo-skutkowego opisu problemu z propozycją jego rozwiązania,
- braku odniesienia do uwarunkowań lokalnych,
- niejasnych celów zadania, które trudno jest osiągnąć przez zaproponowane działania (środki).

Weryfikację sensowności projektu, czyli analizę problemu i uzasadnienie projektu trzeba traktować bardzo poważnie. Jest to bardzo użyteczne narzędzie sprawdzające, czy nasze działanie ma sens, czy nie jest oderwane od realiów, w których chcemy je realizować, i czy odpowiada na konkurs ogłoszony przez donatora. Ponadto pozwala na usystematyzowanie wiedzy o tym, jak widziany jest problem z perspektywy programowania unijnego, krajowego czy regionalnego.

Do dalszego studiowania tego ważnego aspektu polecam Państwu dwie pozycje: „Poradnik zarządzania projektami miękkimi”, wydany przez Departament Zarządzania EFS w Ministerstwie Rozwoju Regionalnego, i „Projekty kulturalne – krok po kroku”, wydany przez Narodowe Centrum Kultury. Niektóre myśli czy sformułowania zawarte w artykułach w dziale „Fundusze dla Oświaty” zostały zaczerpnięte właśnie z tych pozycji. ■

Efekty dalszego rozwijania się problemu (nowe głębsze problemy społeczne)	Nieuświadomienie potrzeb samorozwoju i kształcenia ustawicznego	Nieprzystosowanie absolwentów do podjęcia pracy na stanowiskach wymagających umiejętności praktycznych
Efekty dalszego rozwijania się nierozwiązanego problemu	Słabe wyniki uczniów w nauce i nierozwinięte zainteresowania indywidualne	Dominacja teoretycznej wiedzy i brak kompetencji zawodowych
Problem główny – kluczowy, wymagający interwencji	Słabo przekładająca się teoretyczna wiedza uczniów na ich praktyczne umiejętności, spowodowana brakiem zajęć praktycznych z wykorzystaniem nowoczesnych pomocy dydaktycznych	
Konsekwencje przyczyn podstawowych, które w następstwie konstytuują problem główny	Niewystarczająca ilość środków na działalność pozalekcyjną prowadzoną przez jednostki oświatowe	Słabo wyposażone gabinety lekcyjne w nowoczesny sprzęt dydaktyczny pozwalający na prowadzenie zajęć praktycznych
Podstawowe przyczyny problemu	Małe doświadczenie związane z pozyskiwaniem środków i realizacją projektów wśród nauczycieli i dyrektorów, a co za tym idzie, słaba aktywność kadr zarządzających oświatą w tym obszarze	Niskie nakłady budżetowe na inwestycje w infrastrukturę oświatową

NOWE AKTY PRAWNE

Akty prawne

Zbigniew Oleszczuk, Kuratorium Oświaty w Szczecinie

ZAKTUALIZOWANE...

1. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 24 października 2007 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach: fototechnik, mechanik-monter maszyn i urządzeń, modelarz odlewniczy, monter instalacji i urządzeń sanitarnych, operator maszyn i urządzeń odlewniczych, technik górnictwa odkrywkowego, technik górnictwa podziemnego, technik ochrony środowiska, technik odlewnik i technik technologii drewna (Dz. U. nr 213, poz. 1569).

Określa ono podstawy programowe kształcenia w wyżej wymienionych zawodach objętych klasyfikacją zawodów szkolnictwa zawodowego stanowiące załączniki nr 1–10 do rozporządzenia.

2. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 14 listopada 2007 r. w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym (Dz. U. nr 214, poz. 1579).

Podtrzymywanie i rozwijanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej odbywa się poprzez prowadzoną naukę języka mniejszości narodowej (w naszym województwie – ukraińskiej) lub etnicznej (romskiej) bądź języka regionalnego oraz nauki własnej historii i kultury. Rozporządzenie określa sposób organizacji nauki języka mniejszości, procedurę ubiegania się o takie nauczanie oraz wymiar godzin nauczania tego języka.

3. Rozporządzenie Rady Ministrów z 16 listopada 2007 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Edukacji Narodowej (Dz. U. nr 216, poz. 1591).

Minister kieruje działem administracji rządowej – oświata i wychowanie oraz jest dysponentem części 30 budżetu państwa.

4. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 9 listopada 2007 r. w sprawie rodzajów szkół artystycznych, w których nie tworzy się rad rodziców (Dz. U. nr 219, poz. 1626).

Rad rodziców nie tworzy się w szkołach pomaturalnych i szkołach policealnych kształcących w zawodach artystycznych.

1. Rozporządzenie Rady Ministrów z 26 października 2007 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie maksymalnych cen mleka i przetworów mlecznych dostarczanych do przedszkoli i szkół w roku szkolnym 2007/2008 (Dz. U. nr 201, poz. 1449).

Nowelizacja ta z dniem 1 listopada 2007 r. podnosi nieco maksymalne ceny mleka, mleka z dodatkami smakowymi i jogurtu naturalnego, jednocześnie obniża maksymalne ceny serów dojrzewających, serów topionych, twarogów i twarogów w stosunku do maksymalnych cen podanych w Dz. U. nr 102, poz. 698 z dnia 11 czerwca 2007 r.

2. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 24 października 2007 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie standardów wymagań będących podstawą przeprowadzania egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe (Dz. U. nr 207, poz. 1497).

Nowelizacja ta wprowadza do klasyfikacji zawodów nowy zawód: *technik eksploatacji portów i terminali* oraz nowe standardy wymagań będące podstawą przeprowadzania egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe w zawodach:

- *sprzedawca* o symbolu cyfrowym: 522(01),
- *asystent osoby niepełnosprawnej* o symbolu cyfrowym: 346(02),
- *technik eksploatacji portów i terminali* o symbolu cyfrowym: 342(03).

3. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 24 października 2007 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie udzielania pomocy na usamodzielnienie, kontynuowanie nauki oraz zagospodarowanie (Dz. U. nr 208, poz. 1507).

Nowelizacja ta wydłuża okres pobierania pomocy pieniężnej dla absolwentów szkół ponadgimnazjalnych i studentów pierwszego stopnia odpowiednio do 31 sierpnia i 30 września, o ile będą kontynuować naukę w tym roku kalendarzowym w szkole wyższego stopnia. Ponadto precyzuje zadania dyrektora

lub kierownika placówki, w której przebywa uczeń, określa miejsce składania wniosku o przyznanie pomocy pieniężnej na usamodzielnienie i pomocy na kontynuowanie nauki przez osobę usamodzielnianą oraz ustala wysokość pomocy pieniężnej na usamodzielnienie dla osób usamodzielnianych opuszczających rodzinę zastępczą niespokrewnioną lub spokrewnioną z dzieckiem i zawodową niespokrewnioną z dzieckiem rodzinę zastępczą.

Pomoc pieniężna na usamodzielnienie dla osób usamodzielnianych opuszczających rodziny zastępcze będzie przysługiwała dopiero od 1 stycznia 2008 r.

4. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 14 listopada 2007 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli (Dz. U. nr 214, poz. 1580).

Zgodnie z tą nowelizacją nauczyciel do wniosku o podjęcie postępowania kwalifikacyjnego lub egzaminacyjnego nie będzie załączał planu rozwoju zawodowego, sprawozdania z jego realizacji oraz oceny dorobku zawodowego za okres stażu, a jedynie zaświadczenie dyrektora szkoły zawierające informacje o tych dokumentach. Ponadto uchylony został przepis stanowiący, że do wniosku o wszczęcie postępowania kwalifikacyjnego lub egzaminacyjnego nauczyciele mogą załączyć również inną dokumentację świadczącą o ich osiągnięciach zawodowych. Doprecyzowano skład komisji kwalifikacyjnych i komisji egzaminacyjnych w zakresie powoływania ekspertów, co winno ułatwić kompletowanie składu komisji. Wydłużono termin na uzupełnienie braków w dokumentacji do 14 dni. Nauczyciele mianowani, którzy uzyskali już ocenę dorobku zawodowego za okres stażu, a nie złożyli jeszcze wniosku o wszczęcie postępowania kwalifikacyjnego, mogą, w terminie do 31 grudnia 2007 roku, do wniosku o wszczęcie postępowania kwalifikacyjnego załączyć dokumentację, o której mowa w dotychczasowych przepisach. ■

Nowości wydawnicze

rekomendują

Regina Czeakała

kierownik Wydziału Udostępniania Zbiorów CDiDN WBP w Szczecinie

Halina Kwiatkowska

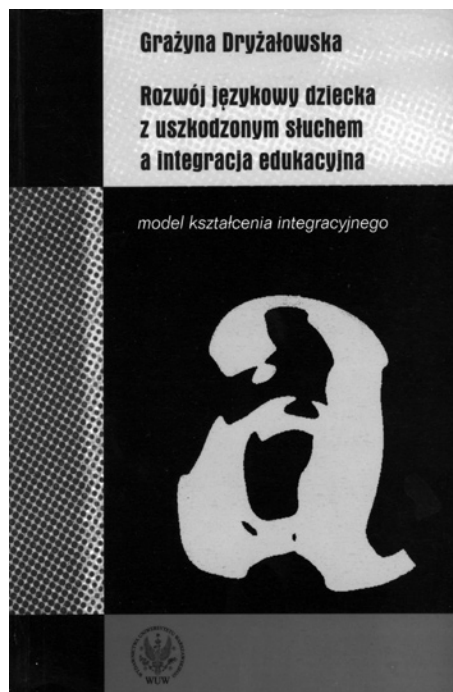
nauczyciel bibliotekarz, Wydział Udostępniania Zbiorów CDiDN WBP w Szczecinie

DRYŻAŁOWSKA, Grażyna

Rozwój językowy dziecka z uszkodzonym słuchem a integracja edukacyjna: model kształcenia integracyjnego / Grażyna Dryżałowska. – Wyd. 2. – Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2007. – 186, [2] s.

Sygn.: 162873 C

Autorka omawia w pracy różnorodne, ściśle powiązane ze sobą zagadnienia, takie jak: deprawacyjna rola uszkodzenia słuchu w rozwoju językowym dziecka, rozwój języka a rozwój psychospołeczny dziecka z uszkodzonym słuchem, rola języka w edukacji, integracja – nowa koncepcja kształcenia, a także model integracyjnego systemu kształcenia dzieci niesłyszących.

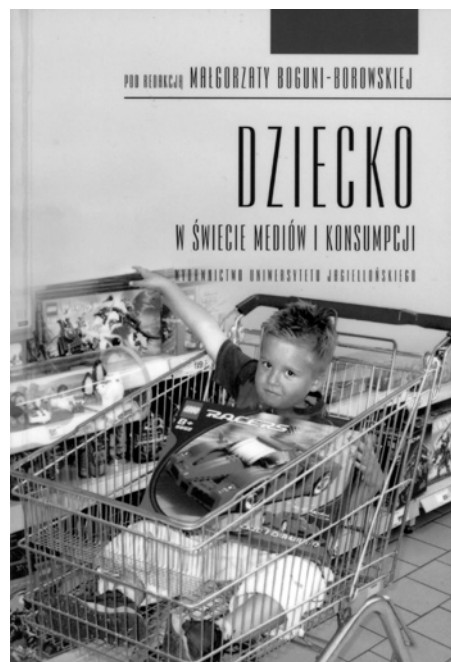

DZIECKO

Dziecko w świecie mediów i konsumpcji / pod red. Małgorzaty Boguni-Borowskiej. – Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2006. – 267, [1] s.

Sygn.: 162392 C

W dzisiejszych czasach dziecko staje się refleksyjnym projektem dla rodziców, a także ważnym obiektem działań marketingowo-komercyjnych. Taka sytuacja

powoduje, że zarówno przed rodzicami, jak i dziećmi stawiane są nowe wyzwania, które wymagają opracowania przemyślanych, często zaplanowanych na wiele lat strategii działania. Tym zjawiskom i procesom poświęcona jest książka.

GRIESBECK, Josef

Zabawy uczące współzawodnictwa i wygrywania. Propozycje dla dzieci i młodzieży / Josef Griesbeck. – Kielce: Wydawnictwo „Jedność”, 2007. – 144 s.

Sygn.: 162893 C

Dzieci i młodzież czerpią radość z faktu, że mogą wypróbować swoje siły. Tolerancja i uczciwość są ważnymi kompetencjami społecznymi, które można nabyć także podczas wspólnej zabawy. Niniejsza książka stanowi bogatą skarbnicę propozycji umożliwiających aktywność, wprawiających w dobry humor i będących podłożem wspólnych przeżyć.

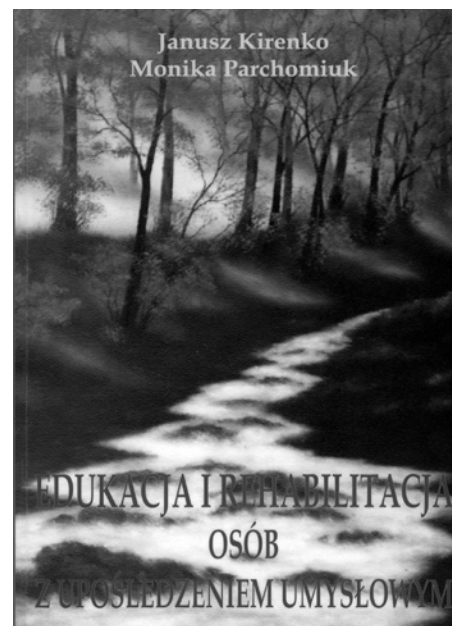
KIRENKO, Janusz

PARCHOMIUK, Monika

Edukacja i rehabilitacja osób z upośledzeniem umysłowym / Janusz Kirenko, Monika Parchomiuk. – Lublin: Wydawnictwo Akademickie Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej, 2006. – 216 s.

Sygn. 162396 C

Publikacja w istotny sposób wzbogaca wiedzę pedagogiczną w zakresie objętym jej tematem. Ze względu na swoje walory poznawcze oraz użyteczność dla praktyki wychowawczej będzie przydatna szerszemu gronu czytelników, a w szczególności studentom kierunków pedagogicznych, a także specjalistom praktykom z zakresu pedagogiki specjalnej i rehabilitacji, którzy na co dzień pracują z dziećmi i młodzieżą specjalnej troski.

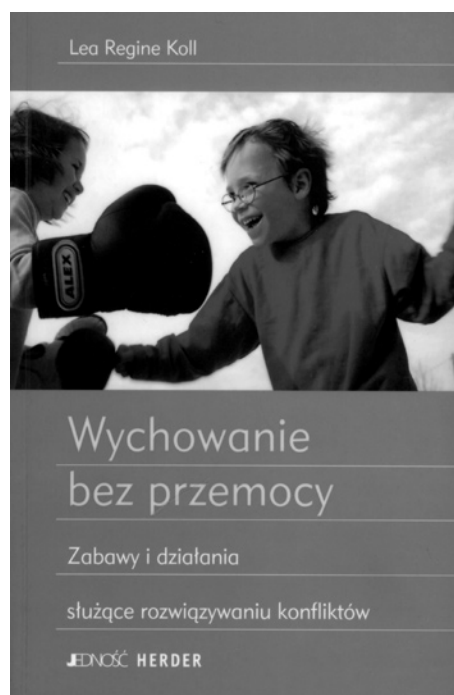

KOLL, Lea Regine

Wychowanie bez przemocy. Zabawy i działania służące rozwiązywaniu konfliktów / Lea Regine Koll. – Kielce: Wydawnictwo „Jedność”, 2006. – 104 s.

Sygn.: 162429 C

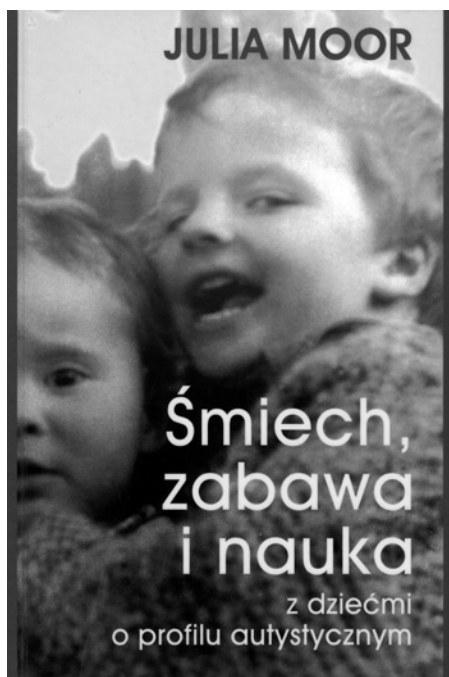
Książka ta pokazuje, jak wychowawcy mogą sobie radzić w prosty sposób z konfliktami, do jakich często dochodzi między dziećmi. Zawiera propozycje, które są cenną pomocą w kształtowaniu zgodnych relacji w przedszkolu, świetlicy i szkole. Podpowiada, jak dzięki różnorodnym zabawom i ćwiczeniom uczyć dzieci lepszego rozumienia siebie, konstruktywnego podejścia do swojej złości i sprawiedliwego rozwiązywania sporów.

MOOR, Julia

Śmiech, zabawa i nauka z dziećmi o profilu autystycznym / Julia Moor. – Warszawa: Wydawnictwo Cyklady, 2006. – 213, [3] s.

Sygn.: 162475 C

W części wstępnej autorka omawia metody inicjowania zabaw. W dalszych rozdziałach przedstawia szczegółowo różne rodzaje zabaw wraz z pomysłami, jak maksymalnie wykorzystać zawarty w nich potencjał edukacyjny i komunikacyjny. Niektóre zajęcia są przeznaczone dla dzieci bardzo zamkniętych w sobie, inne dla maluchów bardziej sprawnych i mówiących. Rodzic wybiera te, które według niego nadają się dla jego dziecka i dotyczą umiejętności, nad którymi chce w danej chwili pracować.

**KOŹMIŃSKA, Irena
OLSZEWSKA, Elżbieta**

Z dzieckiem w świat wartości / Irena Koźmińska, Elżbieta Olszewska. – Warszawa: Świat Książki, 2007. – 223, [1] s.

Sygn.: 162519 C

To jest ważna książka dla mądrych i wrażliwych dorosłych, często pogubionych w dzisiejszym świecie. Daje im nie tylko wskazówki, ale przede wszystkim pewność i nadzieję, że opierając swoje działania i kontakty z dzieckiem na wartościach, sprzyjają jego dorastaniu i przekształcaniu się w szczęśliwą dorosłą osobę – ciekawą świata, ale i potrzebującą bliskości ludzi oraz umiejącą dać to innym.

ROGGE, Jan-Uwe

Dzieci potrafią oglądać telewizję. Jak korzystać z telewizora? / Jan-Uwe Rogge. – Kielce: Wydawnictwo „Jedność”, 2006. – 231, [1] s.

Sygn.: 161908 C

Czy istnieją wartościowe programy dla dzieci? Kiedy dzieci za długo oglądają telewizję? Czy przemoc na ekranie prowadzi do zachowań agresywnych w realnym życiu? Czy reklamy zmieniają nasze dzieci w bezmyślnych konsumentów? Skąd bierze się tak silna fascynacja bohaterami z ekranu? Czy powinniśmy chronić dzieci przed oglądaniem programów informacyjnych? A komputer – czy uzależnia? Mnóstwo takich i podobnych pytań zadają sobie rodzice. Książka ta stanowi kompendium wiedzy na temat reakcji dzieci na programy telewizyjne oraz daje wskazówki, jak radzić sobie z ich destrukcyjnymi zachowaniami.

WSPÓŁCZESNE

Współczesne społeczeństwo polskie: dynamika zmian / pod red. Jacka Wasilewskiego. – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, 2006. – 491, [1] s.

Sygn.: 162481 C

Przewodnią ideą książki jest dostarczenie czytelnikowi ogólnych ram teoretyczno-metodologicznych i wskazówek literaturowych do samodzielnego studiowania poszczególnych zagadnień. Głównymi adresatami książki są studenci socjologii i pokrewnych dyscyplin, a także wszyscy inni zainteresowani zmianami zachodzącymi w naszym społeczeństwie w ostatnich kilkunastu latach.

WIEJSKIE OGNISKA PRZEDSZKOLNE

W pierwszych dniach listopada br. Zachodniopomorskie Towarzystwo Przyjaciół Dzieci wraz z Centrum Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie zorganizowało konferencję pn. *Alternatywne formy edukacji przedszkolnej – szansa dla dzieci, szansa dla regionu*. W Sali Rycerskiej Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego w Szczecinie spotkali się wójtowie, burmistrzowie i inni przedstawiciele jednostek samorządów terytorialnych województwa zachodniopomorskiego, którzy uczestniczą w projekcie *Alternatywne formy edukacji przedszkolnej*, oraz ci, którzy są zainteresowani udziałem w nim w przyszłości. Na konferencji obecni byli również przedstawiciele Urzędu Wojewódzkiego, Urzędu Marszałkowskiego, Kuratorium Oświaty w Szczecinie i Sejmiku Samorządowego Województwa Zachodniopomorskiego. Głównymi celami obrad było zaprezentowanie korzyści wynikających z działań projektowych oraz wskazanie możliwości pozyskania funduszy na ich realizację.

Blisko 90-osobową grupę uczestników powitali: Zygmunt Pyszkowski, prezes Zachodniopomorskiego Towarzystwa Przyjaciół Dzieci, i Urszula Pańska, dyrektor Centrum Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie, którzy wskazali na korzyści instytucjonalnego wyrównywania szans edukacyjnych, dających gwarancję profesjonalnego potraktowania problemu. Zwrócili również uwagę na fakt, że projekt *Wiejskie*

Ogniska Przedszkolne realizuje Regionalną Strategię Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2015, a także Narodowego Rozwoju oraz Strategię Lizbońską.

uczyciel oraz, w miarę potrzeb, logopeda i psycholog przez 5 godzin dziennie prowadzą zajęcia wspierające rozwój dzieci. Obserwacje efektów pracy w 41 ogniskach naszego województwa są bar-

Ewa Mrówka, konsultant CDiDN i koordynator metodyczny projektu WOP, przedstawiła znaczenie edukacji przedszkolnej w rozwoju dziecka. Podkreśliła, że przedszkole to nie tylko instytucja opiekuńcza – uczestniczenie w procesie edukacji na tym etapie życia daje najmłodszym szansę na rozpoczęcie nauki w szkole z odpowiednią dozą doświadczeń, przeżyć, wiedzy i umiejętności. Niestety, w naszym województwie tylko 10% dzieci z terenów wiejskich jest objętych wychowaniem przedszkolnym; to jeden z najniższych wskaźników w kraju. Szansą dla tego środowiska jest uczestniczenie w projekcie WOP, zakładającym powstawanie miejsc, w których fachowa kadra – na-

dzo optymistyczne – wspólne działania TPD, CDiDN oraz JST, na terenie których powstały ogniska, przynoszą zamierzone cele.

Joanna Połec, logopeda TPD realizująca projekt WOP, zwróciła uwagę uczestników konferencji na to, jak istotne jest rozwijanie kompetencji komunikacyjnych dzieci w wieku 3–5 lat. Wszelkie trudności na tym etapie rozwoju należy jak najszybciej rozwiązywać, korzystając z pomocy specjalistów. Taką możliwość daje uczestnictwo dzieci w zajęciach ognisk.

Zastępca burmistrza gminy Goleńców Krzysztof Zajko wymienił korzyści z prowadzenia ognisk wiejskich, w tym dwóch z własnego budżetu, będących dla gminy jedną z ważniejszych inwestycji lokalnych obok budowy Parku Przemysłowego.

Prezes TPD okręgu koszalińskiego Henryk Zabrocki przedstawił zagadnienie dostępu do edukacji przedszkolnej na przykładzie powiatu koszalińskiego, w którym tylko 24,4% dzieci w wieku 3–5 lat jest nią objętych. Na terenach wiejskich odsetek ten jest dużo niższy. To skłania do działania w zakresie kształtowania potrzeb rodziców dzieci najmłodszych oraz wspierania zdolności społecznych i intelektualnych dzieci w wieku przedszkolnym.

Dorota Szaber zaprezentowała swoje doświadczenia nauczyciela wychowawcy w Ognisku Przedszkolnym w Barz-

kowicach, gdzie opieką otacza 14 wychowanków. Na początku dzieci miały problemy z komunikacją, bały się obcych, nie chciały ze sobą rozmawiać, czy usiąść do wspólnego posiłku. Rodzice nie chcieli współpracować z nauczycielem. Stopniowo sytuacja się zmieniała; – następuje szybki rozwój wychowanków pod opieką specjalistów, rozwinęła się współpraca z rodzicami, którzy chętnie biorą udział w zebraniach, zajęciach pokazowych, pracują społecznie i wykonują zalecane ćwiczenia z dziećmi w domu.

Elżbieta Kintop, przedstawicielka KO w Szczecinie, omówiła zapowiadane zmiany w obszarze realizacji wychowania przedszkolnego oraz już usankcjonowaną prawnie możliwość prowadzenia form alternatywnych w zakresie pracy z dziećmi w wieku 3–5 lat. W tego typu działalności warunkiem koniecznym jest zatrudnianie nauczycieli z pełnymi kwalifikacjami pedagogicznymi i wykształceniem kierunkowym.

Dużym zainteresowaniem cieszyło się wystąpienie Sylwii Mickiewicz, przedstawicielki Wojewódzkiego Urzędu Pracy, która przedstawiła możliwości finansowania edukacji przedszkolnej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007–2013, szczególnie

stęp dzieci do przedszkoli w Polsce należy do najniższych w Europie. Aż 55,7% gmin nie prowadzi tej formy pracy z dziećmi w ogóle. Dla porównania, w Irlandii i w Bułgarii do przedszkola uczęszcza 100% dzieci.

Województwo zachodniopomorskie charakteryzuje się jednym z najniższych w kraju odsetkiem dzieci mieszkających na wsi objętych wychowaniem przedszkolnym, które wynosi zaledwie 10%. Zamysłem organizatorów konferencji było zwiększenie świadomości potrzeby zmiany tego stanu rzeczy i podkreślenie, że wyrównywanie szans edukacyjnych trzeba rozpoczynać jak najwcześniej. Wystąpienia oraz dyskusja uczestników konferencji dowiodły, że przedstawiony projekt *Wiejskie Ogniska Przedszkolne*, realizowany przez Towarzystwo Przyjaciół Dzieci w Szczecinie przy współpracy z Centrum Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie oraz samorządy gmin województwa zachodniopomorskiego, spełnia oczekiwania i potrzeby społeczne środowisk wiejskich w zakresie edukacji przedszkolnej. Z przeprowadzonego monitoringu wynika, że forma ta znacznie przyczynia się do rozwoju dziecka w wieku 3–5 lat. Bardzo duże jest również zainteresowanie społeczne kon-

zachęcając do aplikowania środków z obszarów wiejskich. WUP jest instytucją pośredniczącą m.in. w realizacji priorytetu IX, gdzie znajduje się zapis o zmniejszaniu nierówności w stopniu upowszechniania edukacji przedszkolnej – na to poddziałanie zarezerwowano 122 mln złotych. Sylwia Mickiewicz zwróciła uwagę, że 30-procentowy do-

tynacją oraz rozszerzeniem projektu, na co realną szansą jest Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007–2013 oraz zapowiadana nowelizacja *ustawy o systemie oświaty* w zakresie zapisów o formach edukacji przedszkolnej.

Jolanta Zorga-Pieńkos
CDiDN w Szczecinie

STOWARZYSZENIE ZAPRASZA

12 listopada 2007 roku zostało utworzone Koło Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich przy Miejskiej Bibliotece Publicznej w Pyrzycach. Inicjatorami reaktywowania Koła Stowarzyszenia byli bibliotekarze z bibliotek publicznych z terenu powiatu pyrzyckiego oraz nauczyciele bibliotekarze z Centrum Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli Biblioteka Pedagogiczna. Przewodniczącym Koła został kustosz Marcin Gibal-ski a wiceprzewodniczącą Maria J. Winiarz, nauczyciel bibliotekarz z CDiDN filii w Pyrzycach. Koło liczy obecnie 27 członków.

Zapraszamy chętnych bibliotekarzy i nauczycieli bibliotekarzy do pracy w Stowarzyszeniu, które zajmuje się m.in.:

- promowaniem wiedzy o roli książki, bibliotek, ośrodków informacji oraz zadaniach bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej w społeczeństwie;
- inicjowaniem przedsięwzięć mających na celu umocnienie więzi zawodowych pracowników bibliotek i ośrodków informacji naukowej w środowisku;
- propagowaniem zasad etyki zawodowej wynikających z kodeksu etyki bibliotekarza i pracownika informacji naukowej;
- rozbudzaniem aktywności zawodowej bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej;
- kształtowaniem i upowszechnianiem nowoczesnej myśli bibliotekarskiej;
- inicjowaniem i wspieraniem zmian korzystnych dla polskiego bibliotekarstwa;
- ochroną zawodu oraz warunków jego wykonywania;
- podnoszeniem prestiżu i znaczenia zawodu w procesie tworzenia społeczeństwa informacyjnego;
- promowaniem fachowej wiedzy;
- integracją środowiska zawodowego;
- kształtowaniem właściwych postaw etycznych i społecznych bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej.

Więcej informacji znajdziecie Państwo w Statucie Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

Maria J. Winiarz
Wiceprzewodnicząca Koła SBP

ZACZYNA ISKRZYĆ...

KAMPANIA EDUKACYJNA

28 listopada 2007 roku w CDiDN w Szczecinie odbyło się pierwsze robocze spotkanie w ramach kampanii edukacyjnej „Światło dla oświaty”. Celem spotkania było stworzenie kalendarza działań zaplanowanych do realizacji w 2008 roku. Do pracy nad jej kształtem zostało zaproszone właściwie całe środowisko oświatowe województwa – dyrektorzy placówek, nauczyciele, przedstawiciele KO, wyższych uczelni, jednostek samorządu terytorialnego, placówek kulturalnych oraz lokalnych mediów.

Na spotkanie przybyli dyrektorzy szkół i nauczyciele, przedstawiciele Kuratorium Oświaty w Szczecinie, Centrum Edukacji Nauczycieli w Koszalinie, Centrum Psychologiczno-Pedagogicznego w Szczecinie, Uniwersytetu Szczecińskiego, Urzędu Miasta Szczec-

cin, Książnicy Pomorskiej, Polskiego Stowarzyszenia Rodziców, Teatru Lalek „Pleciuga” oraz dyrekcja i konsultanci CDiDN. Na początku Gabriela Helińska zaprezentowała koncepcję kampanii. Żywa dyskusja, oparta o spostrzeżenia i doświadczenia uczestników, potwierdziła sens połączenia sił dla podniesienia poziomu edukacji w województwie zachodniopomorskim. Aby to jednak nastąpiło, należy budować świadomość odpowiedzialności za szkołę nie tylko u nauczycieli, ale również u rodziców i samorządowców, czemu ma służyć zainicjowana przez CDiDN kampania edukacyjna.

Okazją do przedyskutowania pomysłów, propozycji, argumentów za i prze-

ciw była część warsztatowa. Uczestnicy spotkania pracowali w czterech zespołach i określili szeroko rozumiane potrzeby i działania służące ich zaspokojeniu dla czterech grup: uczniów, nauczycieli, rodziców, samorządów.

Wypracowane pomysły zostaną wykorzystane do stworzenia kalendarium przedsięwzięć i wydarzeń „Światła dla oświaty”, które zostanie zaprezentowane podczas oficjalnego rozpoczęcia kampanii w lutym, podczas targów edukacyjnych „Kariera” na Międzynarodowych Targach Szczecińskich. Organizatorzy poszczególnych działań będą się starali zapraszać do nich jak najwięcej placówek, by „rozświetlać drogę do wiedzy” jak największej liczbie dzieci

i młodzieży. Zamysłem pomysłodawców kampanii edukacyjnej „Światło dla oświaty” jest podnoszenie jakości edukacji i uzmysłowienie jej znaczenia w środowiskach lokalnych.

Zachęcamy wszystkich nauczycieli i dyrektorów szkół do włączenia się w kampanię zarówno w fazie projektowej, jak i realizacyjnej. Szczegółowe informacje dotyczące „Światła dla oświaty” znajdują się na stronach: www.cdiddn.edu.pl. Wystarczy wypełnić i przesłać kartę zgłoszenia. Najbliższe spotkanie zaplanowane jest na 10 stycznia 2007 r. (CDiDN, al. Wyzwolenia 105).

Akcję koordynuje Gabriela Helińska, Ośrodek Marketingu Oświatowego w Centrum Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie (tel. 091 422-52-21 w. 135; e-mail: ghelinska@cdiddn.edu.pl).

NIEODPŁATNE FORMY DOSKONALENIA

Zapraszamy Państwa do udziału w bezpłatnych formach doskonalenia zaplanowanych do realizacji w pierwszych tygodniach 2008 roku, organizowanych w siedzibie CDiDN w Szczecinie oraz w Ośrodkach Aktywności Oświatowej w Choszcznie, Gryficach, Łobzie, Myśliborzu, Stargardzie Szczecińskim, Świnoujściu i Wałczu.

Wszystkie szkolenia dla kadry kierowniczej rozpoczynają się o godzinie 10.00, a dla nauczycieli o godzinie 14.00. Prosimy o wcześniejsze potwierdzenie udziału w formach bezpośrednio w siedzibach poszczególnych ośrodków.

Szkolenia dla nauczycieli

Choszczno

Filia CDiDN,
ul. Obrońców Westerplatte 1

- 29 stycznia 2008
Rozwijanie umiejętności rozumowania u dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym
Ewa Mrówka
- 5 lutego 2008
Aktywizujące metody i formy prowadzenia edukacji ekologicznej
Zdzisław Nowak
- Gryfice
Filia CDiDN, ul. Koszarowa 12
- 22 stycznia 2008
Zdrowie psychiczne (uczniów, nauczycieli) – zagrożenia i promocja
Izabela Zajązkowska
- 29 stycznia 2008
Radość tworzenia – radość działania, czyli zabawy w pracy z tekstem literackim
Maria Twardowska
- 5 lutego 2008
Czytać i rozumieć. Techniki szybkiego czytania w praktyce szkolnej
Gabriela Helińska
- Łobez
Filia CDiDN, ul. Niepodległości 50
- 29 stycznia 2008
Rozwiązywanie problemów wychowawczych w grupach i klasach zróżnicowanych
Krystyna Kondarewicz
- 5 lutego 2008
Metodyka pracy z tekstami poetyckimi
Mirosława Piaskowska-Majzel
- Myślibórz
Filia CDiDN, ul. Spokojna 18

- 29 stycznia 2008
Metodyka pracy z tekstami poetyckimi
Mirosława Piaskowska-Majzel
- Stargard Szczeciński
PODN, pl. Majdanek 7
- 29 stycznia 2008
Konstruowanie i ewaluacja systemu przeciwdziałania przemocy w szkole/
/placówce oświatowej
Mirosław Krężel
- 5 lutego 2008
Wolontariat młodzieżowy i inne programy prospołecznej edukacji obywatelskiej
Janusz Korzeniowski
- Szczecin
CDiDN, al. Wyzwolenia 105
- 29 stycznia 2008
Aktywizujące metody i formy prowadzenia edukacji ekologicznej
Zdzisław Nowak
- 5 lutego 2008
Skuteczne reagowanie na zachowania uczniów
Elżbieta Tylewska
- 5 lutego 2008
Doskonalenie warsztatu pracy nauczyciela matematyki
Ewa Wika
- 6 lutego 2008
Edukacja włączająca – budowanie lokalnej koalicji na rzecz ucznia niepełnosprawnego w szkole ogólnodostępnej
Krystyna Kondarewicz
- Świnoujście
Filia CDiDN, ul. Piłsudskiego 22
- 29 stycznia 2008
Projekty na rzecz podniesienia atrakcyjności i jakości kształcenia zawodowego finansowane z POKL
Andrzej Zych
- Wałcz
Filia CDiDN, ul. Wojska Polskiego 99
- 30 stycznia 2008
Metody aktywizujące w kształceniu zawodowym – wykorzystanie praktyczne
Andrzej Zych
- 6 lutego 2008
Konstruowanie i ewaluacja systemu przeciwdziałania przemocy w szkole/
/placówce oświatowej
Mirosław Krężel
- 29 stycznia 2008
Rola dyrektora w awansie zawodowym nauczyciela
Jolanta Zorga-Pieńkos
- Gryfice
Filia CDiDN, ul. Koszarowa 12
- 5 lutego 2008
Informacja o realizacji planu nadzoru pedagogicznego szkoły/placówki
Jolanta Krocak
- Łobez
Filia CDiDN, ul. Niepodległości 50
- 29 stycznia 2008
Wewnątrzszkolne akty prawne dyrektora i organów szkoły
Ryszard Ławicki
- Myślibórz
Filia CDiDN, ul. Spokojna 18
- 29 stycznia 2008
Działalność diagnostyczno-oceniająca w szkole/placówce oświatowej
Małgorzata Durczak
- 5 lutego 2008
Mariusz Gerula
Stosowanie prawa administracyjnego w zarządzaniu placówką oświatową
Stargard Szczeciński
PODN, pl. Majdanek 7
- 29 stycznia 2008
Informacja o realizacji planu nadzoru pedagogicznego szkoły/placówki
Jolanta Krocak
- Szczecin
CDiDN, al. Wyzwolenia 105
- 6 lutego 2008
Stosowanie prawa administracyjnego w zarządzaniu placówką oświatową
Mariusz Gerula
- Świnoujście
Filia CDiDN, ul. Piłsudskiego 22
- 5 lutego 2008
Rola dyrektora w awansie zawodowym nauczyciela
Jolanta Zorga-Pieńkos
- Wałcz
Filia CDiDN, ul. Wojska Polskiego 99
- 6 lutego 2008
Działalność diagnostyczno-oceniająca w szkole/placówce oświatowej
Małgorzata Durczak

DZIECKO CHORE TWÓRCZYM UCZNIEM

W Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Szczecinku, w ramach „Poradnianego Zestawu Programów” zaplanowanych do realizacji w roku szkolnym 2007/2008, został wprowadzony

dzony pilotażowy program „Dziecko chore – twórczym uczniem”. Inspiracją do napisania programu, oprócz własnych doświadczeń zawodowych i życiowych, był udział w ogólnopolskiej konferencji poświęconej rozwojowi zdolności każdego ucznia.

Programem objęto dzieci i młodzież z terenu naszego miasta, które ze względu na stan zdrowia mają przyznane nauczanie indywidualne. W późniejszym okresie planowane jest objęcie programem dzieci z rejonu działania Poradni obejmującego pobliskie gminy.

Program jest skierowany do dzieci w wieku od 6 do 18 lat. Jego założeniem jest motywowanie dzieci chorych do działania poprzez rozwijanie aktywności twórczej. W celach programu przyjmujemy, że potencjalnie wszystkie dzieci mają określone zdolności twórcze i że każde z nich powinno mieć stworzone warunki do wykorzystywania swoich możliwości. Natomiast głównym celem programu jest przełamanie w dzieciach chorych emocjonalnych przeszkód, które blokują twórczą aktywność, jak również wzbudzenie nadziei na odniesienie sukcesu. Jest to program stale ewoluujący i odpowiadający na zmieniające się potrzeby i okoliczności.

Trening jest poprzedzony i zakończony rozmową z dziećmi i ich rodzicami. Spotkania odbywają się raz w tygodniu w formie indywidualnej, w rodzinnym domu chorego dziecka. Zadania wynikające z celów służą włączeniu do indywidualnych programów nauczania treningu twórczego myślenia. Zajęcia polegają na ćwiczeniu aktywności twórczej poprzez dostrzeganie i definiowanie zjawisk i sytuacji, dokonywanie skojarzeń w formie słownej i graficznej, rozwijaniu wyobraźni. Przewidywane efekty programu to zainteresowanie otoczeniem i poszukiwanie możliwości działania w nim poprzez własny program twórczego rozwoju, uczenie się dokonywania wyborów, nabycie elastyczności w działaniu, zbudowanie trafnego obrazu samego siebie. Zaproponowane treści stanowią fundament do podejmowania decyzji o wykorzystaniu swoich potencjalnych możliwości.

Realizacja programu „Dziecko chore – twórczym uczniem” służy mobilizacji pracowników Poradni Psychologiczno-Pedagogicznych oraz innych osób pracujących z dziećmi chorymi do odkrywania, pobudzania i rozwijania zdol-

ności u dzieci w niecodziennych warunkach – a w takich warunkach z pewnością znajdują się dzieci przewlekle chore. Ponadto w Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Szczecinku jest równolegle realizowany program „Grupa wsparcia dla rodziców dzieci przewlekle chorych”.

Małgorzata Drewnowska
PPP w Szczecinku

SZCZECIŃSKI BARCAMP

W drugiej połowie listopada w siedzibie Szczecińskiego Parku Naukowo-Technologicznego odbyła się pierwsza szczecińska impreza typu Barcamp. Jej organizatorem było Niezależne Zrzeszenie Studentów Szczecin we współpracy z m.in. Polskim Radiem Szczecin, Politechniką Szczecińską i serwisem wSzczecinie.pl. Nazwa Barcamp jest zabawną aluzją do początków tego typu spotkań. Odnosi się do wyrażenia *foobar* pochodzącego z komputerowego slangu. Barcamp powstał jako część Foo Camp-u – corocznej konferencji, której gospodarzem jest Tim O'Reilly, prekursor ruchu wolnego oprogramowania. Szczecińskie wydarzenie Netcamp przyciągnęło kilkadziesiąt osób zainteresowanych branżą IT, marketingiem w Internecie, tworzeniem stron internetowych. Po krótkim wstępie organizatorów i przedstawieniu planu konferencji głos zabrała Katarzyna Papierkowska ze Szczecińskiego Parku Naukowo-Technologicznego, który jest jednym ze sponsorów wydarzenia. Główne cele jej wystąpienia to zachęcenie do wizyty w SPNT oraz omówienie zasad wsparcia szczecińskich przedsiębiorców zainteresowanych tworzeniem e-biznesu. Następnie głos zabrał Paweł Śledziński z firmy świadczącej usługi w zakresie usability witryn. Omówił funkcjonalność, użyteczność i optymalizację stron internetowych. Zaprezentował słuchaczom najczęściej popełniane przez programistów i projektantów witryn błędy, a także sposoby pełnego wykorzystywania potencjału prowadzonych przez nich stron internetowych. Po krótkiej przerwie wykład wygłosił Paweł Fornalski, twórca jednego z największych serwisów społecznościowych w Polsce – hip-hop.pl. Przedstawił swoją długą, bo prawie ośmioletnią, drogę do osiągnięcia sukcesu w branży. Pod

koniec wystąpienia spotkanie przybrało formę luźnej rozmowy kilkunastu osób, trwającej aż do późnych godzin wieczornych.

Warto zaznaczyć, że zdecydowana większość uczestników Netcampu to ludzie młodzi, w większości studenci wydziałów informatycznych, co może mieć istotny wpływ na rozwój szczecińskiej branży internetowej. Pierwszy szczeciński Barcamp był niewątpliwie strzałem w dziesiątkę. Kolejny już za miesiąc. Oby – tak jak w Poznaniu – idea przetrwała, a społeczność uformowana na tych spotkaniach była godnym reprezentantem szczecińskiego rynku IT.

Jakub Krężel, IV LO w Szczecinie

SPOD ZNAKU GRYFA

Na szczecińskim rynku wydawniczym pojawiła się nowa książka dr. Tadeusza Zwiłniana-Grabowskiego „Spod znaku gryfa”. Publikacja stanowi „Kronikę” pisarzy zamieszkujących ziemię szczecińską, uważających ten region za swoją „małą ojczyznę”. Autor przedstawia sylwetki pisarzy mających w swoim dorobku utwory artystyczne – prozę lub poezję – i którzy w swej twórczości zawarli ważne wartości artystyczne i ideologiczne nie tylko w obrębie naszego regionu. Warto zapoznać się z tą publikacją, przygotowując zajęcia dydaktyczne o regionie.

Inne tytuły, na które warto zwrócić uwagę, to:

- „Sierpień” – wiersze o „Solidarności”
- „Obecność” – 10 szkiców krytyczno-literackich o zmarłych pisarzach zachodniopomorskich
- „Herold Ukrainy” – szkice o Józefie Łobodowskim, polskim twórcy i bojowniku o przyjaźń polsko-ukraińską
- „Strofy pomorskie” – 10 szkiców poetycko-historycznych o Pomorzu Zachodnim
- „Moja Biblia” – 34 szkice o Starym Testamencie.

Tadeusz Zwiłnian-Grabowski – poeta, krytyk, eseista, prozaik, publicysta, wykładowca; urodzony w Wilnie w 1926 r.; absolwent polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego; więzień polityczny w latach 1944–45 i 1949–53. Jego dorobek to ponad 700 artykułów, recenzji i szkiców krytyczno-literackich, publikowanych na łamach prasy lokalnej, krajowej i zagranicznej.

Temat wiodący następnego numeru

ZAPRENUMERUJ

ISSN 1425-5383

Refleksje

Zachodniopomorski

Miesięcznik Oświatowy

ukazuje się od 1991 roku

CENA PRENUMERATY ROCZNEJ – 72 ZŁ

CENA 1 EGZEMPLARZA – 6 ZŁ

Wysyłka nastąpi po wpłaceniu właściwej kwoty na rachunek:

Centrum Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli

al. Wyzwolenia 105, 71-421 Szczecin

PKO BP | Oddział Szczecin

76 1020 4795 0000 9102 0121 4782

Więcej informacji na stronach internetowych – www.cdidn.edu.pl

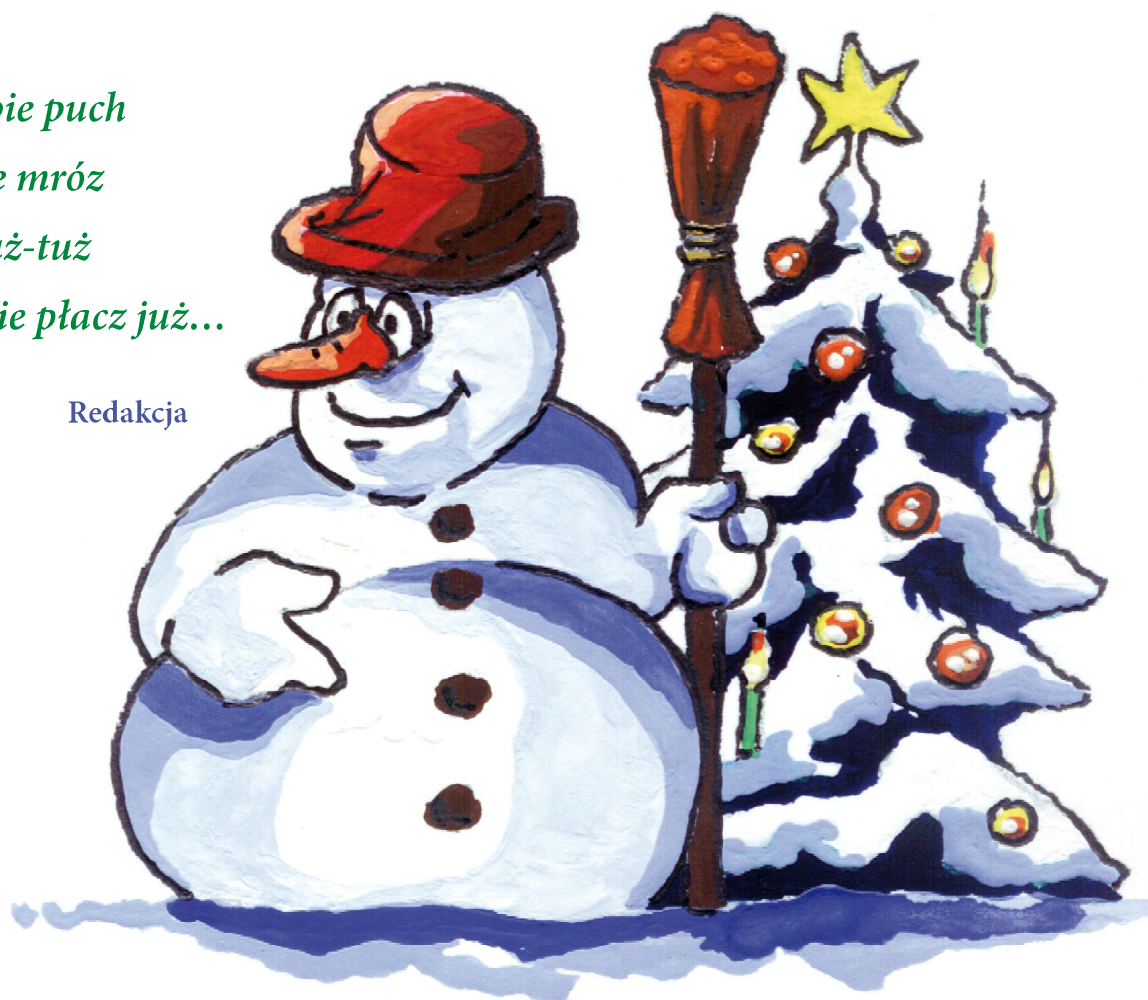
Śnieżnobiały sypie puch

Suną sanie, idzie mróz

Wigilijny czas tuż-tuż

Dzieciąteczko, nie płacz już...

Redakcja

www.vobis.pl

INTELIĞENTNE TECHNOLOGIE

komputery
notebooki
monitory
telefony
multimedia
nawigacja
software...

w największej sieci sprzedaży sprzętu cyfrowego. www.vobis.pl